

ABONAMENTUL:

Pe un an . . . 28.— Cor.
 Pe jumătate an 14.— „
 Pe 3 luni . . . 7.— „
 Pe o lună . . . 2.40 „
 Pentru România și
 străinătate:
 Pe un an . . . 40.— franci.
 Telefon
 pentru oraș și Interurban
 Nr. 750.

ROMÂNUL

REDACȚIA
 și ADMINISTRȚIA
 Strada Zrinyi Nr. 1/a
 INSERTIUNILE
 se primesc la admini-
 strate.
 Mulțumite publice și Loc
 deschis costă șirul 20 fil.
 Manuscrisurile nu se î-
 napolază.

Studiu asupra elementului romanic din peninsula balcanică.

De Amineanul.

I.

În toată peninsula balcanică dela Dunăre până la Arhipelag sau Marea Egee, și dela Adriatică până la Marea Neagră, se află o populațiune, care după origină, limbă și obiceiuri recheamă Roma cea veche. Gintea latină este reprezentată prin Români, sau după ideotismul lor propriu, Armâni dela Balcani și Pind, iar diferitele populațiuni cari mai curând sau mai târziu au venit în contact cu acest element, i-a dat dăunăzi și epitete deosebite, ca: Vlași, Țințari, Cuțovlahi, Olahi, Arvanitovlahi, Caraguni etc., despre a căror origină și însemnătate voi trata mai la vale.

Elementul romanic din peninsula balcanică foarte numeros și foarte puternic altădată, astăzi iată să recunoaștem că, atât din cauza pozițiunii geografice ce ocupă, fiind cu desăvârșire izolat de celelalte elemente consângene lui, cât din cauza deselor și numeroaselor invazii străine cari au năvălit asupra lui, l'au copleșit, l'au constrâns din toate părțile, așa că numărul și puterea sa de odinioară s'a micșorat și s'a slăbit în mod considerabil. Numai în ținutul Zagor din Epir s'au grecizat 40 de comune armânești în timpul satrapiei lui Ali-pașa din Ianina și din cauza propagandei grecești susținută de patriarhie. Tot așa în multe localități din Macedonia ca Siacisteia, Cojani, Lapsiștea și întreaga regiune a Haselor locuite de Copă-

ciazi din împrejurimile Grebenei¹⁾. Cred că și tribul turcesc de lângă Grebenat numit Vlahazi era odată armânesc, căci altfel nu era să poarte această denumire.

Dar cu toate aceste inconveniente fatale neamului armânesc, cu toată lungimea secolilor cari s'au scurs dela formarea sa, cu toate invaziunile și pericolele continue de cari vecinic a fost amenințat de a fi absorbit și stins, elementul romanic, din peninsula a persistat și a conservat individualitatea sa română până în zilele noastre, ceea ce denotă tăria de vitalitate intrinsecă și de tenacitate, cu care a fost înzestrat încă dela formațiunea sa.

Intr'adevăr oricare alt element în condițiunile de trai a elementului romanic n'ar fi putut rezista torentului de invazii, nu s'ar fi putut conserva, ci s'ar fi contopit, ar fi dispărut de pe suprafață, după cum au dispărut, asimilându-se toate neamurile tracice și ilirice, cari au populat altădată întreaga peninsula balcanică; singurul element iliric al Iliriei propriu zise din vechime, face excepțiune și împreună cu cel romanic a putut să-și conserve originea sa intactă până astăzi în regiunea muntoasă dintre țărmul Mării Adriatice și Ionice și ramificațiunea de sud-vest a Emului (Balcan) pe lângă coastele apusene ale Pindului munții Gramostei, Petrinei, Dibrei până la Muntenegru, în provincia numită azi după elementul lor, Albania sau Schiperia.

Peristența elementului romanic din peninsula este încă o dovadă de originea puter-

¹⁾ Aravandinos: *Ta Chronica tis Epiru t. II p. 333. Ațena 1855.*

nică a străbunilor, a acelor legiuni de oțel, cari cu cât se întrebunțau, cu atât mai mult se oțeau și se fortificau, mai este o dovadă de origina acelor bravi ostași romani, cari înfruntaseră toate nevoile, zdrobiseră tot ce le ieșise înainte și întinseseră dominațiunea romană în aceste ținuturi și peste tot globul cunoscut pe atunci.

Între elementul romanic și albanez există o asemănare uimitoare în toate privințele; datini, credinți, moravuri sunt identice la ambele elemente cu foarte mici excepțiuni; singură limba îi deosebește. În multe părți, însă, mai ales în Albania, au același port, vorbesc aceeași limbă — cea albaneză. Deoarece toți Românii din Albania vorbesc în perfecție limba albaneză, mulți din ei cari călătoresc, travestindu-se în Albano-Turci nu se pot recunoaște cu desăvârșire, astfel că nu există nici o deosebire între Albanezi și Români, ceea ce a făcut pe Greci să îi denumească pe Românii din Albania, Albano-Români.

Asemenea este de notat și înțelegerea mutuală ce există între ambele elemente, lucru care însă se preîntâmpină printre celelalte neamuri din peninsula; traiul comun, încuscirile reciproce, mai mult însă asimilarea cea mare pe care o încearcă elementul albanez atunci când se află în centre mai numeroase romanice.

Astfel se observă că în multe orașe și comune mari, unde altădată se găseau mai multe familii albaneze, după o generațiune sau două s'a asimilat deplin, de aceea se păstrează la Monastir (Bitole) numele numai de Arnăutmaale (suburbie albaneză), care însă astăzi este locuită numai de Români, astfel la Cru-

Paserea Phönix.

Era pe vremea fragilor, când o văzu întâia oară la parohie. Mai văzuse el multe fete, dar când o văzu pe ea, înțelese atunci că: asta e! Nu cuteză însă să spue ceva și dansa zimbea, căci nu era încă decât gimnazist.

Se întoarse însă ca student. Și atunci o luă de mijloc și o sărută, și văzu înălțându-se artiștiții, auzi bălângăind clopotele și cornuri de vânătoare sunând; simțea pământul tremurându-i sub picioare.

Era o muerușcă de paisprezece ani. Sinii îi ședeau dârji în sus, de par'că așteptau boturi mici, lacome și pumșori care să-i înșface; avea un mers îndesat pe pulpe elastice și pe șolduri legănătoare, ca să poată par'că îndrăgi în fiecare clipă un copil. Părul îi era bălaiu și moale ca mierea limpezită; și-i sta mereu pe frunte ca o bură de ploaie. Avea ochi arzători și pielea îi era moale ca o mânășă.

Erau logodiți și se sărutau ca păsărelele în grădină, sub teiu în pădure, și vieața li se desfășura în față ca o pajiste plină de soare, necesită. Dar el trebuia mai întâi să-și dea examenul, examenul de mine, și asta ținea, socotind și călătoria în străinătate, zece ani: Zece ani!

Așa porni el la universitate. Vara, se întoarse iar la parohie, și ea era tot așa de fru-

moasă. În trei rânduri se întoarse el, dar la a patra oară dansa era palidă. Avea dungulițe roșii în colțurile nasului și sânul se cufundase. Când veni a șasea oară în vară, dansa lua fier. În a șaptea, dansa se duse la băi. În a opta, o dureau dinții și era nervoasă. Părul își pierduse luciul, glasul se ascuțise, nasul avea piștrui negri, sânul pierise, mersul trăgănat și obrăjii scofălciti. Pe iarnă, o apucă niște friguri nervoase și trebui să se lase să-i taie părul. Când creșcu la loc, era cenușiu. El îndrăgise o blondă de paisprezece ani, o brunetă nu putea suferi; și se însură cu o cărunță de douăzeci și patru de ani, care nu vroia să umble cu gâtul gol ca mireasă.

Dar totuși el o iubea. Dragostea lui nu mai era așa de vijelioasă ca mai nainte, ci statornică și liniștită. Și în orașelul de munte, nu era nimic care să le turbure fericirea.

Ea născu doi băieți unul după altul, dar omul ținea așa de mult să aibă o fată! Și veni apoi o fetiță bălaie.

Tatăl ținea la dansa ca la ochii din cap. Se făcea mare și semăna cu mamă-sa. Se făcu de șapte ani și în al optulea era întocmai cum fusese mamă-sa odată. Și tatăl, în ceasurile libere se ocupa numai și numai de fiică-sa.

Mânilor mamei se îngroșaseră de treaba casei. Nasul i se făcuse viermănos și tâmplele gău-

sova, Magarova. Târnova, Clisura etc., se zice spre a se determina un cartier oarecare — la Arbinesi — unde neapărat altădată erau Albanezi dar cari au fost cu timpul asimilați.

În schimb elementul romanic este mai durabil, cu greu își schimbă natura romanică, chiar în centre absolut albaneze, astfel există până astăzi în mijlocul Albanezilor prin centre de populațiune număroasă de Albanezi, ca la Valona, Durazo, Berat, Scutari, Prizren, Pristina, Corcea, Elbasan, Covaia, Premetti etc., centre exclusiv populate numai de Albanezi printre cari elementul romanic a persistat și nu s'a putut asimila.

În ceea ce privește limba sunt o mulțime de cuvinte în dialectul romanic din peninsula cari își au originea lor în limba thraco-ili-rică, sau mai bine zis în limba albaneză de azi. Această asemănare între elementul romanic și albanez atât în obiceiuri, moravuri și credințe cât și în limbă, face mai mult decât sigur că acest element își are originea sa de formațiune chiar în peninsula balcanică cu un secol și mai bine dela cucerirea și colonizarea Daciei-Traiane.

Cu tot hiatus ce domnește în istorie dela sfârșitul secolului al IV-lea și până târziu, totuși bazați pe istorici latini și cronicari bizantini, ne putem pronunța că elementul romanic din peninsula balcanică este rezultatul amestecului (unirei) a coloniilor și legionarilor romani din timpurile senatului și împăraților August și Aurelian, cu populațiunea indigenă din Em (Balcani) și Iliria care se romanizase treptat, treptat. Unele neamuri, ca Misienii și Thracii se romanizaseră prin influența colonilor lui Aurelian, altele ca cele din Iliria s'au romanizat prin influența colonilor romani de pe coastele Adriaticei și din Dalmația, provincia cea mai romanizată și limitrofă cu peninsula balcanică²⁾.

Marii istorici francezi Lavissee et Rambaud în grandioasa lor operă *Historie Générale* t. II cap. XV pag. 833 se exprimă astfel:

„Acești Vlahi din peninsula balcanică nu

²⁾ H. Cons. la Province Romaine de Dalmatie Paris 1882.

se scoboară toți din colonii lui Traian. Coasta Dalmației a fost și ea altădată colonizată, cu orașele romane Apolonia, Dyrachium etc. Romanii de lângă Adriatica când avură loc invaziunile imitară pe aceia din regiunea danubiană, adăpostindu-se în munți. Intre aceștia și aceia există deosebire dialectală, după cum au suferit diferite influențe.”

Părerile scriitorilor moderni asupra originii elementului romanic în peninsula balcanică, sunt diferite.

Unii susțin că elementul romanic este restul colonilor romani din timpurile Senatului și imperiului, printre cari putem cita pe: Le Beau în *Hist. du Bas Empire*, Coresinery în *Voyage dans la Macedoine*, Hammer în *Hist. de l'Empere Ottoman*, Jirecek în *Geschichte der Bulgaren* și în *Die Romanen in den Städten Dalmatien*.

Alții zic că elementul romanic descinde din colonii romani din Dacia și aceștia sunt: Ami Boué în *La Turquie d'Europe*, Anonyme în *Turquie, Serbie Romaine*, Marcellus în *Chants du peuple en Grèce*, Pouyade în *Chrétiens et Turcs*, Jules Blancard în *Eu Epire et Thessalie*, Ubicini *Les origines des l'Hist. roumaine*, Reclus în *Geogr. Universelle*, Iniquiere în *Hist. de l'Emp. ottoman*, Leake în *Researches in Grèce*, James Baker în *La Turquie*, *Encyclopedia Britanica*, Sulzer în *Geschichte der Transalpinischen Dacien*, Engel în *Geschichte der Moldau und Valachien*, Weigand în *Die Arumunen*, Miklosich în *Die Slavische Elemente in Rumunischen*.

Alții iarăș susțin că descinde din Mesiem, Thraci, Besi și Hiracei romanizați. Aceștia sunt: Henzeyus Le Morst Olympe, Lanursike în *La Peninsule Balcanique*, Finlay în *History of Grèce*, Bury în *History of Loter Roman Empire*, Thunman în *Untersuchungen über die Geschichte der Oestlichen Europeanischen Volker*, Falmerayer în *Fragmente aus den Orient*, Hahn în *Reise von Belgrade nach Salonik*, Kiepert în *Etnographie von Epirus*, Hertzberg în *Geschichte der Byzantiner und der Osmanischen Reiches*, Jung în *Römer und Romanen in den Donauländern*, Tomaschek în *Zeitschrift für die Oesterreichischen Gymnas der 1877*.

Alții scriu că elementul romanic balcanic este un amestec al colonilor romani din Dacia cu Misienii romanizați. Aceștia sunt: Roesler în *Romanische Studien*, Schafarik în *Slavische Alterthumer*.

Numai unul singur Biderman în opera sa *Die Romanen un Ihre Verbreitung in Oesterreich* susține că Armânii sunt Liguri și Celți romanizați.

În privința existenței Armânilor în peninsula balcanică, mă adresasem încă din 1906 eminentilor byzantologi francezi Gustave Schlumberger și Charles Diehl, dar și unul și cellalt mi-au răspuns prin câte o scrisoare, că fiind chestiunea foarte delicată nu se pot pronunța, cu atât mai mult, cu cât nu se ocupaseră în special cu această chestiune.

Părerile scriitorilor greci moderni asupra acestei chestiuni sunt diferite.

Astfel Spiru Lambru în *Istoria Greciei* t. V. p. 434 zice: „Vlahii romanizați, descendenți ai vechilor Daci, supuși de către Traian, cari locuiră întâi pe lângă Istru (Dunăre) și San (Sava), ducând o viață nomadă, descălecau în timpul iernii în Thesalia și în Epir, urcând din Aprilie până în Septemvrie cu vitelor lor pe munții cei mai înalți și mai răcoși ai Macedoniei și Bulgariei”.

Salthas în opera lui *Biblioteca Graeca Medii Aevi* t. VII. scrie: „Numele de Munteni și Vlahi, era altădată principiul acestui amestec de Latino-Trac, acum transformat în român”.

Aravandinos în *Cronicele Epirului* t. II. p. 33 se exprimă astfel: „În secolul al X-lea o parte din Dacia din Mesia, merseră să se stabilească spre Pind în părțile Epirului și ale Thesaliei, după cum înainte de această epocă, nu se face de loc mențiune de această rasă în aceste părți”.

Ioan Lambridi în scrierile sale *Epirotica Meletimata* p. II. Metovo și Seracu pag. 8 sună astfel:

„Pentru că principalul element al limbei Vlahilor dincolo de Istru (Dunăre), este latina, nu încapă nici o îndoială, că aceștia sunt o încrușișătură de indigeni și coloni romani, pe cari i-a stabilit Traian la începutul secolului al II-lea după Chr. Fiindcă acele popoare nu

noase. Din obișnuința de a se pleca deasupra vetrei, se cam adusesese de spate. Și mama și tata se întâlneau numai la masă și noaptea. Nu se boceau, dar totuși nu mai era ca odinioară.

Fata însă, era bucuria tatălui. Mai că s'ar fi putut spune că se înamorase de dânsa. Par'că vedea în ea pe mama reînviată, și par'că întâia ei privire care pierise așa de repede, revenise iarăș. Era aproape sfios în fața ei și nu se ducea niciodată în odaia ei când se mbrăca. O îndumnezeia.

Într'o dimineață, dânsa rămase în pat și nu mai voi să se scoale. Mama crezu că are friguri tatăl însă trimise după doctor. Ingerul morții veni în vizită; era anghină. Ori tatăl, ori mama, trebuia să fugă cu copiii ceilalți. Tatăl nu vru. Trebui să pornească mama cu copiii ceilalți afară din oraș; iar tatăl rămase cu bolnava. Și acuma, ea se pune pe zăcut!

Afumă cu pucioasă, încât ramele aurite ale cadrelor se înegriră, iar lucrurile de argint de pe toaletă asemenea! Tatăl își pierdea cumpătul când umbla prin odăile goale, iar când noaptea se lungea singur în patul cel mare, i se părea că-i vădov. Cumpără copilei jucării și ea surâdea când îi juca în marginea patului pe Vasilache și întreba de mama și de frățiori.

Și tatăl trebui să pornească și să facă mamei semne din stradă, sus la fereastră, și să trimeată copiilor sărutări. Iar mama telegrafia cu bucăți de hârtie albastre și roșii prin geamurile ferestrei.

Într'o dimineață însă, fata nu mai voi să-l vadă pe Vasilache, și nu mai zimbă. Nici nu mai putea vorbi. Moartea venea, venea cu brațele ei lungi și ciolănoase și innăbuși copila. Fu o luptă aprigă.

Sosi atunci mama: Și ea avea presimțiri că copilul ei are s'o părăsească. Și fu o jale mare și o mare obidă.

Când medicul voi să facă autopsia copilei, tatăl nu dădu voce. Nu trebuiau să-i aducă nici o suferință cu cuțitul, căci pentru dânsul ea nu era moartă. Trebuia însă să se facă. Și atunci fu cât p'aci să-l lovească pe doctor și să-l muște.

Când ea se duse însă în pământ, îi făcu un monument și tot anul, în fiecare zi, se duse pe acolo. Al doilea an, ceva mai rar. Munca era grea și timpul scump. Incepeau să se simtă anii, pașii se făceau mai greoi și mâhnirea scădea. Câteodată îi era rușine că nu-l mai doare așa de mult, apoi o uită.

Mai căpătă două fete; astea însă nu erau aceeași; ea, care se dusesse de pe lumea asta, nu putea să fie înlocuită.

Viața era aspră, strălucirea tinerei femei se dusesse pe nesimțite, aceea care odinioară fusese ca nici o altă femeie pe lume. Se dusesse strălucirea din gospodăria așa de sclipitoare și de luminoasă altădată. Copiii scofălciseră darurile de nuntă ale mamei, patul hodogorit, piccioarele scaunelor pornite înainte. Călții eșeau afară din sofa, iar pianul nu mai fusese deschis

de ani. Cântecul fusese înăbușit de tipătul copiilor și glasurile se înăspriseră. Alintările fuseseră lepădate cu hainele copiilor, vorbele dragostoase se prefăcuseră în fricțiuni. Incepea bătrânețea și oboseala. Papa nu mai ședea în genunchi în fața mamei ci se tolănea în jețul lui hodogorit și o lăsa pe mama să-i aducă chibriturile când voia să-și aprindă luleaua. Îmbătrâniseră!

Muri apoi, mama, când papa era de cincizeci de ani. Acum însă iar eși din adânc tot trecutul. Când făptura ei fărâmată, pe care agonia morții o făcuse hâdoasă, fu coborită în pământ, amintirea porni iarăș la tânăra de paisprezece ani. Atunci o boci pe aceea pe care o prăpădisse de atâta vreme, și odată cu dorul veni și căința. Dar el nu fusese rău cu bătrâna mamă; și fata de paisprezece ani pe care n'a dobândit-o niciodată, căci el s'a ales cu gălbejita de douăzeci și unu de ani, pe aceasta o cinstise, înaintea ei a stat în genunchi, îi fusese cu credință. Și la drept vorbind, așa era el cu dânsa căreia acum îi ducea dorul; apoi bucatele bune ale bătrânei mamă și neobositele îngrijiri, aveau și ele o parte din dor, dar în alt chip.

Acum însă deveni mai intim cu copiii. Câțiva sburaseră din cuib, alții însă erau încă acasă.

După ce un an dearândul își plectisise prietenii povestindu-le viața răposatei, se întâmplă ceva de mirat. Văzu o fată tânără, o blondă de

numai în Em (Balcani) se stabiliseră înrolați de Bulgari, cuceritorii țării lor, dar descălecară de acolo în Epir, Thesalia și Macedonia, așa că nu exista nici o îndoială de înrudirea acestora cu acei din România”.

Rizu Rangabé în revista Pandora din 1856 susține astfel: „Românii din Elada, Macedonia, Epir și Thesalia sunt coloniști veniți din România propriu-zisă. Aceasta se vede nu numai din denumirea lor comună și din limba lor, dar încă prin numele lor de Megalo-Vlahi (Români Mari), nume dat Românilor din Pind. Comparând, figura, statura și caracterul, se vede că ei sunt de rasă latină”.

Iorghyadi în cartea sa Thesalia pag. 118—119 scrie:

„Către secolul al X-lea începu să apară în Thesalia un alt trib, acela al Vlahilor, care descăleacă din munții Em (Balcani), înaintară până în Olimp și Pind, unde se stabiliră și din care cauză acest ținut muntos-fu intitulat de bizantini, Megali Vlaheia (România mare)”.

Paparigopulo în opera sa Istoria Civilizațiunii grecești zice:

„Cei din urmă străini amestecați cu Elenii înainte de cucerirea musulmană, sunt Vlahii. Acești Vlahi au apărut în Țara grecească, în special în Thesalia înainte de invazia francă. Vlahii au venit de peste Dunăre, trecând peste acest fluviu cu Bulgarii s’au stabilit mai întâi peste Balcani, de acolo descălecară până în Epir și Thesalia. O parte urmă soarta coloniilor și cuceririlor bulgare, alții continuă să ducă o viață pastorală, alții primeau concesiuni de pământ pe ambele plaiuri ale Pindului, după ce serviseră în armată. De aci numele de Vlahia sau Megali Vlahia dat în evul mediu acestei porțiuni a Thesaliei. O mulțime de oameni remarcabili din istoria grecească modernă ca: Coletti Lina, Toșița, Hagi Petru, ca să nu cităm decât pe cei mai cunoscuți, erau de origină vlahă”.

Unchiul meu Aminceanul Triandafil Barta în scrierea lui Colonii Romane în Grecia³⁾ se exprimă astfel: „Limba actualilor Români din Grecia — numiți Vlahi — este aceeași ca și a Daco-Românilor și nu e de loc curios, căci ca copiii ai aceleiaș mame, au păstrat rădăcina modernă și în timp ce Români din

³⁾ București 1878 tipografia Rădulescu.

Grecia au amestecat cuvinte grecești, cei din Dacia curate slavonești.

Distinsul filolog român Ovidiu Densușianu în remarcabila sa lucrare Histoire de la langue roumaine (1) t. I. pag. 322 se exprimă astfel:

„Este deci sigur că Macedo-Românii se găseau altădată aiurea și mai ales mult mai spre miază-noapte, aproape de Balcani și de Dunăre”.

Pag. 324 continuă astfel: „Invaziunea Slavilor și Bulgarilor trebuie să fi fost cauză principală a perturbațiunilor cari avură loc în evul mediu la sudul Dunării și care siliară pe Macedo-Români să părăsească vechile lor locuințe. Deci cu începerea secolului VI-lea și al VII-lea, au început probabil Macedo-Românii să se scoboare către Sud stabilindu-se în mici grupuri pe teritoriul Epirului și Thesaliei unde apar în mare număr în secolul al XI-lea”.

Ca să putem lămurii vechimea existenței elementului romanic în peninsula balcanică pe baza izvoarelor istorice, voi istorisi, în rezumat în partea a II-a așezarea Romanilor în ținuturile cari constituiesc partea apuseană, sudică și centrală a peninsulei balcanice, acolo unde azi trăiesc Armânii, urmașii lor.

Pentru ce a trebuit să plece Gheorghe Lazăr din Ardeal?

— Comunicare istorică —

De Dr. Ioan Lupaș.

Se va împlini în 15 Septembrie 1915 un secol, de când vestitul profesor al seminarului din Sibiu, Gheorghe Lazăr, întemeietorul școlii naționale din principate, a fost destituit din funcția sa de profesor și pus sub paza poliției din Sibiu.

Se știa și până acum, că între profesorul Gheorghe Lazăr și între episcopul Vasile Moga au fost astfel de neînțelegeri, bari l’au îndemnat pe cel dintâi, să părăsească Sibiuul și Ardealul, spre a-și căuta în Țara Românească teren mai potrivit pentru desfășurarea activității sale de dascăl și îndrumător al neamului. Se mai bănuia, că și atitudinea politică prea îndrăzneată a lui G. Lazăr ar fi pricinuit plecarea lui „în Tară”. Amănunte precise, cari să lămurească deplin motivele trecerii lui Gheorghe Lazăr peste munți, au lipsit până acum.

În cele următoare vom cerca să înfățișăm câteva din aceste amănunte așa, cum le-am aflat în actele ce se păstrează în arhiva guvernului ardelean și a cancelariei aulice transilvane, în legă-

tură cu distinsa persoană a lui Gheorghe Lazăr.

Regretatul profesor Dr. Avram Sădean în lucrarea sa intitulată: „Date nouă despre Gheorghe Lazăr (Arad 1914)” a publicat actele aflate de dânsul în arhivele din Viena, firul cărora s’a întrerupt însă în primăvara anului 1811, când a plecat G. Lazăr din Viena spre Ardeal.

Reluăm deci firul întrerupt la această dată și cercăm a-l țese mai departe, până când activitatea mareului dascăl în Ardeal se curmă brusc, în toamna anului 1815.

Curând după instalarea lui Vasile Moga ca episcop, fu instituit și Gheorghe Lazăr ca profesor al candidaților de preoție, obligați a asculta un curs de jumătate an în seminarul din Sibiu.

Nu se putea o nepotriveală mai mare decât între acești doi oameni. Chiar dela cea dintâi întâlnire, și fără să rostească cel mai mic cuvânt de nemulțumire unul împotriva altuia, trebuia să se înceapă neînțelegerile dintre dânsii. Într’un singur punct se vor fi simțit poate prea aproape unul de altul: deosebirea de etate între dânsii era foarte mică, la 1811 episcopul Moga era de 37 de ani, iar Gheorghe Lazăr de 32.

Incolo, în toate se deosebiau foarte mult. Pe când cel dintâi era om cu puțină învățătură din cărți, — doar nici nu avuse prilej să învețe teologia în mod sistematic, iar din filosofie abia apucase a gusta ceva timp de 1 an de zile cât a stat în Cluj — al doilea era un erudit, cum puțini au avut până atunci Românii din Ardeal: după ce a trecut prin școlile Sașilor din Sibiu, a învățat timp de 8 ani în Cluj, filosofia și dreptul, apoi 4 ani în Viena teologia. Dar vlădica Moga știa atâta latinește, ca să înțeleagă, ceea ce învățase de altfel și din experiențele proprii *quam parva sapientia regitur mundus*.... El înțelegea că învățătura multă poate fi mai curând o povară, o piedecă pentru cel ce e chemat a munci într’un mediu, care se mulțumește, dacă poate purta greutatea traiului *material* de pe o zi pe alta. Lazăr dimpotrivă, după ce timp de vre-o 19 ani s’a deprins cu toate învățăturile, îndrăgind știința și pregătindu-se cu înflăcărată râvnă, să pună toate rezultatele silințelor sale din tinerețe în serviciul neamului, din care s’a ridicat, simtea întreg adevărul dictonului latin: *Scientia potestas*. El prețuia puterea științei și a învățării mai presus decât alte puteri lumesti și credea cu tărie neșovăitoare în biruința lumii, care va trebui să fie odată desăvârșită, spărgând toate valorile și zăgazarile întunerecului. Episcopul Moga era omul smereniei, totdeauna timid, conștient de „subțirica” sa putere și supus fără murmur față de „istoriile dela slăvita varmeghie”. Iar profesorul și „teologul” G. Lazăr era omul deprins a se prețui pe sine, ca să-l poată și alții prețui, învățatul care-și aducea mai bine decât oricine aminte, câte ostenele, ce lupte și câtă încordare i-au cerut îndelungații ani de studiu; avea deci în plină măsură conștiința demnității și a valorii sale ca factor ce trebuia să devină folositor bisericii și neamului. Această conștiință a demnității personale nu-l părăsea pe învățatul fiu al plugarului din Avrig nici în fața celor mai mari domni din Viena. Cetim deci cu plăcere observarea ministrului Atzél

optsprezece ani, leită nevasta lui, așa cum fusese la optsprezece ani. O socoti ca un semn al cerului îndurător, care vroia să i-o dea însfârșit, pe cea dintâi. Li căzu cu drag, fiindcă semăna cu cea dintâi. Și iar se însură. Acum, o căpătase, însfârșit.

Copiii însă, mai ales fetele, nu se împăcau cu tânăra mamă vitregă; le era rușine să se uite la dânsa; găseau necurată legătura părinților, socoteau că tatăl a fost necredincios mamei lor. Și își luară de acasă lumea în cap!

El era fericit! Dar era și mai mândru pentru aceea că o femeie tânără voise să se încurce cu el.

Supă încălzită! spuneau bătrânii lui prieteni.

La un an, femeia făcu un copil. Papa nu mai era obișnuit cu tiputul copiilor și noaptea vroia să doarmă. Se duse în unica lui odaie; nevastă-și însă se puse pe bocit. El găsi femeile cam obraznice. Și apoi mai era și geloasă de întâia nevastă. Fusese așa de prost, când se logodiseră, să-i spue că seamănă cu prima lui nevastă. Și apoi o lăsase să citească scrisorile de dragoste ale aceleia. Când se găsea adesea singură, își aducea aminte de toate. Așa află ea că toate desmerdările le moștenise dela cea

dintâi, că ea nu era decât o loctiitoare. Asta o necăjea și făcea toate prostiile cu putință, ca să-l câștige pentru ea personal. Pe el, însă, asta îl obosea. Și nu era așa de blajină ca cealaltă; ea îi zgândărea nervii. Mai veni apoi dorul de copiii pe care-i alungase din casa părintească. Veniră apoi visuri urâte, căci el se credea necredincios răposatei.

Nu mai era tihnă în casă. Era o dobitocie ce făcuse și ar fi fost mai bine să nu se întâmple.

Începu să ia drumul cârciumei. Atunci femeia se supără. C’a înșelat-o. Că e un hodorig și că trebuie să ia seama. Un om așa de bătrân nu trebuie să-și lase nevasta singură; asta ar putea să fie primejdios!

— Bătrân? El bătrân? O să-i arate el că nu-i bătrân!

Și iar se încurcără. Acum însă eși de șapte ori mai rău. El nu vroia să-i ajute noaptea la legănat și copilul trebui dus în odaia copiilor! Nu, cu odrasla celei dintâi femei, el nu făcuse așa.

El trebuia s’o lase să-l săcâe.

De două ori crezuse el că vede înălțându-se pasărea Phoenix din cenușa celei de paisprezece ani; întâi în fiică, apoi în femeia de-a

doua; în amintirea lui însă, trăia numai cea dintâi, micuța dela parohie pe care o văzu pe vremea fragilor, pe care o sărută sub teiul din pădure, pe care însă n’o dobândi nici odată.

S’acum, când soarele îi era la asfințit și zilele se scurtau, vedea în ceasurile lui întunecate numai icoana „bătrânei mamă”, care fusese dragăstoasă cu el și cu copiii, care nicio dată nu căuta sfadă, care era hâdoasă, care sta la bucătărie, care cârpea nădragii băeților și hăinuțele fetelor. Și atunci extazul lui biruitor trecu și ochiul lui văzu limpede; se întrebă dacă nu cumva „bătrâna mama” a fost adevărata pasăre Phoenix, care se înălța așa de frumos și așa de pașnic din cenușa pasărei aurii de paisprezece ani; care și-a făcut ouăle, și-a smuls fulgii din piept pentru pui, ca să-i hrănească cu sângele ei, până ce va muri.

Se întrebă mult despre asta și când în sfârșit își lăsă capul lui trudit pe pernă, pentru ca să nu se mai ridice, fu incredințat de asta.

August Strindberg.

în românește de I. Botez.

din Viena, care la începutul anului 1811 raportând lui Francisc II despre pregătirea și educația te-meinică a lui Gheorghe Lazăr — traducător de cărți pentru instruirea poporului și a preoțimei,— scria între altele și aceste cuvinte de laudă: „Din convorbirea mea avută cu el (Lazăr) m'am putut convinge, că se dedică științelor și și-a câștigat și o frumoasă educație și că în privința aceasta *ține foarte mult la sine*” (Dr. Sădean o. c. pag. 22).

Dar mai mult decât în deosebirile schițate mai sus, cauza neînțelegerilor dintre episcopul Moga și profesorul Lazăr trebuie căutată în împrejurarea, că acesta a fost trimis la studii înalte în Viena a-nume cu planul de a-l pune episcop al Românilor ortodoxi din Ardeal. Știind el acest lucru, în vladica Moga va fi văzut numai un usurpator al scaunului episcopesc, pe care după merit și vrednicie s'ar fi cuvenit să-l urce dânsul. Iar Moga dându-și seama, că valoarea sa personală se întunecă mult, când luminează în imediata sa apropiere mințea strălucită a profesorului Lazăr, chiar dela început a manifestat aversiune față de acesta și n'a lipsit a încerca tot ce-i stătea în putință, ca să scape de el.

Chiar din cel dintâi an de profesură a lui Gh. Lazăr se încep contra dânsului arătările episcopului Moga către guvernul ardelean. Nici un prilej nu trece, fără ca aulicii lui Moga să nu grăbească a-l exploata în defavorul lui Lazăr.

Astfel în Decembrie 1811 episcopul Moga raportează guvernului din Cluj, că G. Lazăr a plecat la Brașov, fără a-și cere dela episcop, ca șeful său, voie pentru această călătorie. Guvernul îndrumă în 9 Ianuarie 1815 pe primarul din Brașov Francisc Klompe, să caute pe Gheorghe Lazăr în orașul întreg și aflându-l să-i ceară declarație în scris, justificând această călătorie, apoi să-l trimită sub paza cinstită (sub honesta custodia) a unui comisar provincial la episcopul Moga în Sibiu.

În 20 Iulie 1812 guvernul îndrumă pe Gheorghe Lazăr (nr. ord. 5888) să recunoască autoritatea episcopului Vasile Moga, să-i dea acestuia ascultarea cuviincioasă, să-și vadă de slujba sa de profesor și să primească hirotonirea dela acest episcop, când se va afla de bine (dum e re visum fuerit), căci altfel nu numai i se va sista salariul, ci va fi silit a restitui întreagă suma, primită din fondul sidoxial ca ajutor în cursul studiilor sale.

Față de învinuirile, ce i se aduceau din partea episcopului Moga și a guvernului ardelean, Gheorghe Lazăr se justifică arătând că în cursul anului 1811 nici n'a avut din ce să trăiască, deoarece din 15 Martie până la 1 Noembrie 1811 și-a primit salariul în valoarea simplă a biletelor de bancă („in simulo solum Schaedarum Bancalium valore”). Spre a înțelege seriozitatea acestui motiv, care-i făcuse lui G. Lazăr traiul cu neputință în Sibiu, trebuie să știm că în urma cheltuielilor și datorilor mari cauzate de războaiele contra lui Napoleon, tocmai în anul 1811 ministrul de finanțe Wallis s'a văzut necesitat a enunța bancrotul financiar, reducând valoarea bancnotelor la $\frac{1}{4}$ a valorii nominale, căci ajunseseră atât de rari banii de argint și de aur, încât pentru 100 fl. argint se plăteau 1000 fl. în bancnote sau chiar și mai mult.

Astfel Gheorghe Lazăr, al cărui salar lunar era 25 fl., primindu-i aceștia în valoarea simplă redusă a bancnotelor, căpăta de fapt numai 5 fl. pe lună. Și dintr'un astfel de bagatel cum era să poată trăi în timpul acela, când scumpetea era enormă?...

Guvernul a înțeles, că Gh. Lazăr are dreptate în acest punct. De aceea a dispus imediat, ca să i se plătească leafa de profesor, începând din 16 Martie 1811 în valoarea incincită a bancnotelor („in quintuplo Schaedarum Bancalium valore”), adică în loc de 25 fl. lunar 125 fl. în bancnote, dar a enunțat că pe timpul, cât a stat în Brașov, fără știrea episcopului, nu i se cuvine leafă.

Ca profesor era îndatorat Gheorghe Lazăr să țină în fiecare zi câte 6 ore de prelegere cu elevii săi, deprinzându-i și în cântarea bisericească și tipic. Dar fiindcă nu era cântăreț („mit der Kunst des Singens nicht begabet war”), episcopul Moga puse pe directorul școalelor naționale, Moise Fulea bărbatul nepoatei sale Anghelina, să instrueze pe „bogoslovi” în cântare și tipic. Pe lângă numărul mare de ore, Gheorghe Lazăr desvoltă și o activitate literară-pedagogică foarte intensivă.

La sfârșitul anului 1814 înaintează guvernului spre cenzurare și tipărire manuscrisul unui manual de teologie. Este probabil traducerea, pe care o

avea gata încă din 1811, după ieromonahul Platon: *Teologia creștină* (Ieromonach Platons *Christliche Theologie*). Recensentul guvernului, protopopul gr. cat. din Cluj Ioan Lemeni, căruia i s'a transpus spre cenzurare lucrarea lui Lazăr, nu știm, ce raport va fi înaintat în această chestie. Despre episcopul Moga însă știm, că nu a scăpat nici de astădată prilejul de a zădărnici planul lui G. Lazăr. Prin actul său din 30 Iunie 1815 înduplecă guvernul, să nu tipărească traducerea prezentată de Lazăr, fiindcă nu se cuvine ca Românii austriaci să lfiie supuși moscoviți („Valachi Austriachi, pro quibus hoc opus laboratur, non debent fieri subditi Moscovitici”), ci-l sfătuia să tipărească altă traducere făcută de consistorul episcopesc din Sibiu, al cărui manuscris este gata, trebuie numai purizat („nec aliud circa illud quam purisatio... restare”).

În 11 Martie 1815 prezintă Lazăr alt manuscris, un *Compendiu de Geografia Transilvaniei*, despre care acelaș recensent al guvernului raportează favorabil, arătând cuprinsul cărții, în care se dau și note istorice; când a ajuns Ardealul sub regii Ungariei, cum a fost cărmuit de voievozi și prinți, cum l'a ridicat Maria Terezia la rangul de Mare Principat. Asupra părților economice ar fi trebuit să insiste însă ceva mai mult autorul, dar recensentul își exprimă speranța, că acest lucru îl va face Lazăr, când va tipări altă carte de lipsă pentru școalele naționale („faciet fors bonus vir in edendo alio libello pro nationalibus Scholis necessario”).

Guvernul transpune recenziunea favorabilă a lui Lemeni episcopului Vasile Moga cu îndrumarea de a introduce acest manual în școalele românești, dacă află de bine („si visum fuerit”). Nu știm să fi emanat dela episcopul Moga vre-o dispoziție în acest sens. Dar cunoscând sentimentele și pornirile lui față de harnicul și neastâmpăratul D. Lazăr, ne pare probabil că va fi stăruit, ca și manuscrisul de Geografie să ajungă părtaș aceleiaș sorti, ca și cel de Teologie.

În 18 Aprilie 1815 Gheorghe Lazăr înaintează guvernului spre tipărire al 3-lea manuscris: — o gramatică româno-germană, compilată de el în uzul tinerimei române, care vrea să-și însușească limba germană („opusculum Valachico-Germanicum per me in quantum ceterae meae publicae occupationes debilitusque corporis admiserunt, compilatum ac redactum usui Valachicae Juventutis”). De aci se vede că Lazăr era cam bolnav, când a lucrat la această gramatică.

În 21 Maiu 1815 guvernul transpune acest manuscris episcopului Moga cu observarea de a-l îndruma pe Lazăr, ca în viitor asemenea manuscrise să nu le înainteze direct guvernului, ci prin mijlocirea episcopului său.

Deci toate încercările lui G. Lazăr, de a contribui cu munca sa la sporirea literaturii didactice și prin aceasta la îmbunătățirea învățământului românesc, au rămas zadarnice, după cum fără rezultat a rămas și cererea lui de a fi numit asesor consistorial (1815 nr.ii 6538 și 10035).

Atitudinea consecvent ostilă a lui Moga față de Lazăr se mai explică și prin următoarea împrejurare: în 1812 reuși episcopul să trimită la universitatea din Viena pe nepotul său Ioan Moga, dimpreună cu alți 2 tineri Luca Pop și Moise Fulea exoperându-le stipendii din fondul sidoxial, cu condiția ca acești tineri să-și legitimizeze în fiecare semestru progresul în studii înaintea cancelariei aulice, care va raporta apoi M. Sale la sfârșitul fiecărui an școlar. Dintre acești tineri pe Moise Fulea l'a pus episcopul Moga în 1813 director al școalelor în locul lui Gheorghe Haines, care murise; Luca Pop a decedat în 1814. A mai rămas nepotul episcopului, Ioan Moga teologul, pentru care trebuia un loc la seminar. Și episcopul Vasile socotea, că acest loc nu se poate pregăti nepotului său decât înălțurând pe Gheorghe Lazăr.

Prilejul pentru inscenarea unui proces disciplinar contra lui Lazăr îl oferi candidatul de preoție Ioan Feketits, pe care episcopul Moga, conform obiceiului său, practicat până la sfârșit cu multă consecvență, voia să-l hirotonească înainte de a fi isprăvit cursul de 6 luni. Acest „diac” Feketits era probabil un fiu sau nepot al „popii Crăciun Feketici ot Șoimuș Namesnic Protopopiatului de sus al Cetății de Bahtă”, care a însemnat „la anul 1812 Aprilie 5 zile”, că a cetit întreagă cartea intitulată *Piatra smintelii* și „ar fi scris și mai mult, dară se recea mămăliga”). Era deci înrudit de aproape cu

un reprezentant tipic al epocii lui Moga, cu unul pe care mămăliga caldă îl preocupa mai mult decât scrisul și învățătura. Era firesc, ca „diacul” Feketits să-și piardă răbdarea de a osteni timp de 6 luni cu învățătura teologică și să se grăbească a ajunge cât mai curând preot.

Dar profesorul Gheorghe Lazăr s'a împotrivit, cum se împotriva în toate cazurile, când vedea că vladica nu stă la îndoială a hirotoni oameni lipsiți de pregătirea de lipsă — („busteni întunecați” și „vite necuvântătoare”) îi numea dânsul în nepotolita sa pornire de revoltă și mahnire su-fletească).

Diacul Feketits știindu-se sprijinit de episc. Moga a început a se purta necuviincios cu prof. G. Lazăr și când acesta îl muștră într'un rând învînundu-l, că poartă minciuni pe la curtea vlădicească, fu lovit în frunte de către elevul său, care trebuie să fi fost un om foarte voinic (Lazăr îi zice granadir de 1-a clasă = 1-ae classis Pyrobolarius). Profesorul a lovit și el cu o trestie, ce avea la îndemână, pe necuviinciosul său elev. În cursul procesului disciplinar relațiile dintre episcop și profesor se însăpriră tot mai mult. Lazăr fu bănuț și de complicitate cu Ioan Stetanovici, fost preot greco-oriental și mai târziu cantor greco-catholic în Sadu, care denunță guvernului pe episcopul Moga pentru mai multe abuzuri.

În cursul cercetării, — din care episcopul a ieșit curat, mărturisind asesorii consistoriali în favorul lui — Lazăr avu neprecuțiuționea de a se oferi să dovedească însuș câteva abuzuri ale episcopului său, în chestii de hirotonire. Această împrejurare i-a agravat încățva situația, care în curând avea să fie cu totul sdruncinată prin faptul, că în 9 Iunie 1815 într'o grădina publică din Sibiu Gheorghe Lazăr beu în sănătatea lui Napoleon. Auzind de această cutezanță, directorul poliției din Sibiu, Simion Schreiber făcu imediat contra lui Lazăr arătare la guvernatorul ardelean, care nu întârzie a raporta cazul la Viena, cerând pedepsirea lui Gheorghe Lazăr).

Pe baza acestor arătări și a cercetării făcute în urma denunțării lui Ioan Stetanovici cancelaria aulică propune la 15 Septembrie 1815 destituirea profesorului Gheorghe Lazăr și îndrumarea episcopului Vasile Moga de a nu lua cu prilejul hirotonirilor taxe de singhelle mai mari decât cele stabilite în *Declarațiunea iliric* din 16 Iulie 1779.

Această propunere obținu la 22 Octombrie 1815 aprobarea prea înaltă. În 8 Noembrie acelaș an Lazăr înaintează guvernului ardelean o lungă scrisoare de justificare arătând tot ce a avut să îndure din partea episcopului Moga, care nu voia să-i plătească chiria sale de învățământ, îi detragea din salar, nu-i respecta nici dreptul de a clasifica progresul elevilor săi în studii și purtare, nici nu-l chema la examinarea lor, ci întâlnind pe unii dintre candidați pe stradă sau în alte locuri, îi chema la sine și îi examina în ascuns, fără asistența profesorului ori îi hirotonia fără nici un examen; dacă se întâmpla să-l cheme la vre-un examen, îl despoia de dreptul de vot, când era vorba de clasificarea candidaților și nu se știa a spune oricui, că cursul de 6 luni e numai de formă. Se găsiu și candidați de aceia, cari se prezentau cu atestate false despre terminarea cursului, extradate de protopopul Anghel Faurovici din Mohu. Pe asesorii consistoriali îi trimitea episcopul la Lazăr, să colporteze minciuni ca astfel aflând ceva dela el, să-i poată șopti în taină („ut taliter a me quid expiscari ac Suae Illustrati sub rosa referre possint...”) Lazăr acuză pe Moga că a promis chiar și bani acelora, cari îi vor întinde curse, și a chemat să mărturisească contra dânsului chiar și pe membrii familiei G. Bachner, la care locuise Lazăr și cari îl dușmăniău foarte mult din cauza unor neînțelegeri cu plătitura chiriei. Spune, că a suferit

1) Cf. Dr. Sădean o. c. pag. 32.

2) în scrisoarea sa din 8 Noembrie 1815.

3) „Georgium Lazar ob varios excessus et ex eo, quod idem Cibiū in Horto quodam pro sanitate Napoleonis, Gallorum imperatoris, in societate allorum ibidem congregatorum, biberit, puniendum esse censet Gubernator Regius (arhiva canc. aulice transilvane nr. 2458 — 1815). În ce privește „diferitele excese” ale lui Gheorghe Lazăr, această învinovățire se înfirmă prin faptul, că la începutul aceluiaș an, în 24 Februarie 1815 atât guvernatorul Gheorghe Bánffy, cât și episcopul Vasile Moga „în conțelegere secretă” îl recomandau pe G. Lazăr ca fiind vrednic să ocupe scaunul de episcop român în Arad, ceea ce de sigur nu s'ar fi putut întâmpla, dacă Lazăr ar fi fost în adevăr om pornit spre „excese”.

* cf. „Contribuțiunile la istoria culturală și politică a epocii lui Șaguna” în *Anuarul Semin. Andreian* din 1909 pag. 30.

*) Cf. Dr. Il. Pușcariu: *Documente pentru limbă și istorie* vol. II. pag. 382.

atât de mult din partea episcopului, încât s'ar putea asemăna cu mucenicii (ut... Martyribus et antiquis illis confessoribus merito comparari possem...)” Ca să scape de aceste persecuțiuni ale lui Moga, Lazăr a cerut într'un rând să fie mutat la Cluj cu întreg cursul candidaților și pus sub imediata controlă a guvernului, ori dacă va fi lăsat tot în Sibiu, să fie scos de sub jurisdicția episcopului și subordonat direct „inclitului Magistrat”. De încheiere roagă guvernul, să pedepsească pe Ioan Feketits și să exmită o comisiune nouă pentru cercetarea adevărului, căci altfel dânsul se va vedea silit a-și căuta dreptatea la curtea din Viena.

Această scrisoare a lui Lazăr n'a putut să mai schimbe însă hotărârea din 15 Septembrie și 22 Octombrie 1815. Este deci probabil, că G. Lazăr neputându-se simți bine sub paza poliției din Sibiu și rămânând fără funcție încă la sfârșitul anului 1815 sau la începutul lui 1816 a părăsit Ardealul și „s'a dus în Tară”, unde l'au așteptat iarăși multe suferințe și lupte încordate.

Dacă Gheorghe Lazăr nu-și putuse realiza, la 1810, planul de a se hirotoni, din cauza intrigilor mitropolitului sârbesc Stefan Stratimirovici, care-l socotea „prea învățat” și-l bănuia, că are de gând să ducă pe toți Români ardeleni cu timpul în staulul „unirii”, dacă mai târziu firea sa impulsivă și intrigile dela curtea vlădicească a lui Moga i-au pricinuit de asemenea mari greutăți și multe nenorociri, nici după așezarea sa în București nu i-a fost cărarea vieții împodobită cu tranșafiri, ci mai mult cu spini.

După cum aflăm din notițele dascălului de cântări, *Ieromonahul Macarie*, traducătorul și întocmitorul cântărilor bisericesti în graiu național⁴⁾, curentul național, al cărui inflăcărat propoveditor era Gheorghe Lazăr, întimpină în principate mari greutăți și mulți potrivnici. „Când s'au început întâi a se paradosi în București științele filosofiei în *limba noastră* — scrie Macarie — pre dascăli și prin divanuri i-au purtat *în răutății* pentru ca să-i împiedece, și în toate zilele cu cețele se vedea adunându-se și, *întrarmați cu limbi pline de otravă* în toate părțile alerga pentru ca să facă *priciri și turburări, umblând în tot chipul, ca și pre dascăli* cu multe supărări să-i împiedece și pre ucenici să-i slăbească din osârdie. Și, văzând că cu acestea *nu pot întuneca lumina*, nu se rușinau prea înrăutății de a lipi pe pereții noaptea *stihuri cu lătrări turbate*, în care-și arăta pizma și toată uriciunea, ce hrănia asupra neamului⁵⁾”.

Dar în cele din urmă ideea națională propoveduită de Gheorghe Lazăr a rămas totuși biruitoare împotriva tuturor intrigilor și răutăților, cari s'au sfârșit de puterea și de lumina ei. „Și n'au trecut douăzeci de ani și toată viața românească a fost *prețucută*, și în Muntenia și în Moldova, prin acțiunea acestui *pribeag sărman, coborât din Ardealul iobagilor, lată ce poate face ideea în desvoltarea unui popor!*”⁶⁾.

Pentru Români din principate trecerea lui Gheorghe Lazăr peste munți a fost, negreșit, un mare câștig, pentru cei din Ardeal însă o dureroasă pierdere. Căci creșterea tinereii generații de preoți a fost încredințată unui om plin de sfilă, care deși avea multă învățătură, n'a cutezat niciodată să stea cu fruntea ridicată înaintea mai marilor săi și n'a fost în stare să înalte sufletele pe elevii săi, nici să le îndrume cugetul spre ideal.

Față de cuvântul aprins și puternic al lui G. Lazăr, față de pasiunea lui tinerească și impulsivă, formează un contrast izbitor moliciunea senilă și circumspectă a succesoriului său, Ioan Moga Teologul, nepotul episcopului Vasilie.

Dacă n'ar fi prea aspre, ne-am simți ispitiți să înfățișăm acest contrast prin cuvintele celor din Bizanț, cari despre urmașul Sfântului Ioani Gură de Aur în scaunul arhiepiscopesc al Constantinopolului ziceau: „Elocvența lui e cea a peștelui, cuvântarea lui e străbătută de căldura broaștei”...

Dacă lui Gheorghe Lazăr i-ar fi fost dată posibilitatea, să-și continue tot în Ardeal activitatea începută la 1811 și dacă i-ar fi fost dat un număr mai însemnat de ani, atunci negreșit că și literatura noastră didactică și starea seminarului din Sibiu și cultura preoției ardeleni ar fi putut să aibă alt aspect la 1846, când s'a ivit Saguna.

⁴⁾ Nic. M. Popescu: „Viața și activitatea dascălului de cântări Macarie Ieromonahul București 1908 pg. 74—75.

⁵⁾ N. Iorga: *Istoria lit. române* în sec. XVIII. vol. II. pag. 527.

⁶⁾ Idem: „Lupta pentru limba românească” pag. 122.

Conștiința datorințelor supreme.

De Dr. Cassiu Maniu.

Monod, în ecelentul tratat „*Despre drept și datorință*” pleacă din principiul suprem al conduitei, că „*cel mai mare drept este împlinirea datorinței*”.

Dacă oamenii și-ar înțelege datorințele și dacă ar avea și pricepe și pregătire pentru împlinirea lor nu ar fi desbinări între indivizi — în sânul națiunilor și al statelor.

Întâi de toate trebuie împlinită datorința cea mai înaltă: *a da spiritului ce este al spiritului* și numai după aceea trupului ce este al trupului. A spiritului este nemurirea și prin urmare prevederea și munca conservării spiritului propriu și național. De aici urmează datorințele *lărgirei* sferei cunoștințelor, fiindcă prin știință stăpânim universul în jurul nostru, — sferei *contemplațiunii frumosului*, fiind frumosul *isvorul* vivacității spiritului, sferei lucrărilor bune, fiindcă răul numai prin bunul real se poate nimici.

În urmare întâi de toate trebuie să devenim din indivizi inconștienți de datorința cea mai înaltă tot atâtea spirite gânditoare, conștiente despre ce e superior în această viață, și conduse întru toate singur și în mod absolut de intențiunea cea bună, ca ostași viteji și credincioși ai împărăției spiritului nostru pe pământul nostru...

Filozofia culturii datorințelor isvorește din știința despre esența, originea și puterea spiritului individual și național.

Știința aceasta învață că datorința *dintâi* a spiritului propriu și național este *demnitatea* proprie și națională, la care ne menținem prin gândire și prin aducerea aminte de trecutul propriu și cel național.

Insușirea cardinală a spiritului este tendința lui *vitală* de a stăpâni universul. Aceasta tendință este corolarul libertății înăscute spiritului de a lua în biruință toate adevărurile și de a le întrebuița spre binele absolut al spiritului propriu și național, în scopul desfășurării tuturor puterilor dumnezeesti cuprinse în acel spirit. De aici urmează *a doua* datorință a spiritului propriu și național, *libertatea și apărarea ei*.

Datorința ca ideea a legislațiunii morale privește suprema problemă a vieții spirituale. Aceasta problemă consistă în intențiunea ce conduce pe om în gândurile și faptele sale. *Intențiunea trebuie să fie corolarul convicțiunii*.

A *treia* datorință este prin urmare, *legea caracterului moral*, care dictează ca să lucrăm totdeauna așa cum ne dictează convicțiunea noastră cea mai bună despre *valoarea cea necesară* a lucrărilor noastre.

Spiritul propriu și național trebuie să dea forțele cerute pentru împlinirea acestor sublime datorințe în cari se reoglindește însăși legislațiunea vieții spirituale.

Numai astfel vor putea indivizii alcătui o formă socială rațională, care dacă toți indivizii ar fi oameni de o cultură ideală ar trebui să fie în tot locul națională, întemeiată pe *virtute* și pe *umanitate*.

Convicțiunea noastră trebuie să fie totdeauna împreunată cu respectul datorinței pentru sine însuș, căci numai *respectul datorinței cere virtute*, adică caracter moral, care se impune intențiunii absolutamente.

Datorința *a patra* a vieții spiritului propriu și natural este, în urmare virtutea, puterea spiritului de a progresa în desăvârșire în conștiința datorinței sale.

Legea spiritului peste tot pretinde dela noi să respectăm nu numai demnitatea personală, a semenilor noștri, ci și *demnitatea noastră proprie* prin cel mai riguros control al intențiunilor, convicțiunilor, lucrărilor noastre.

Lipsind acest control cădem, degenerăm, și se face necesar controlul extern, ce se manifestă prin imputațiunea morală și juridică a conduitei noastre, când ea se lapadă de supremul principiu: *întâi de toate, datorința!*

Colonel David baron Urs de Margina la Solferino și la Lissa.

— Conferență ținută în reuniunile militare științifice la Brașov și Sibiu, în 14 Ian. și 4 Febr. 1898. —

(Traducere după „*Österreichische Militärische Zeitschrift*”, t. II, 2, broș. pe luna Mai 1898.)

Creдем foarte actual și nimerit a reproduce în coloanele ziarului nostru conferența de mai la vale a colonelului ces. și reg. Francisc Rieger, ținută despre distinsul bărbat care a fost neuitatul colonel David baron Urs de Margina.

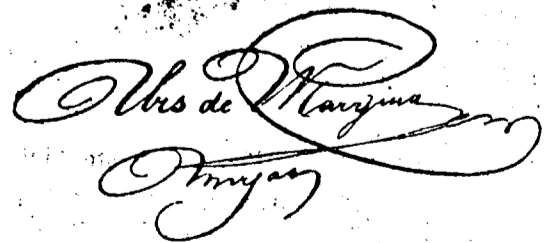
„A se însufleți de pildele bătrânilor

Se cuvine totdeauna generațiilor mai tinere”.

„În toamna trecută petrecurăm în Sibiu la vecinica odihnă pe un bărbat distins. La etatea sa de optzeci și doi de ani, și până în cele din urmă săptămâni ale vieții sale, el încă și păstra robustitatea fizică și agerimea intelectuală; drept, impunător și cu pas sigur mergea el în treburile sale obicinuite. Cu ochii scânteitori privea el în jurul său și statura lui înaltă cu atitudinea-i elegantă se remarcă trupește din multime, precum și isprăvile sale de om și soldat s'au ridicat mult peste nivelul general, făcându-i numele nemuritor în istoria armatei ces. și reg. Cavaler al ordinului militar „Maria Teresia” încă din rebelul dela 1859, el figura printre puținii fericiți, cari mai rămăseseră membri ai acestui ordin, din cae cauză el și fu mereu obiectul stimei generale și al admirațiunii obștești, căci el, după încheierea carierei sale militare, lucră mulți ani fără preget și cu re-signațiune pentru școala și cultura fraților săi de limbă și de neam, ridicându-și în modul acesta un monument în inimile tuturor, cari s'au împărtășit și se împărtășesc de roadele muncii sale neobosite.

Acest bărbat a fost Colonelul baron Urs de Margina.

Născut la 1 Aprilie 1816 în Mărgineni, în confinile militare din Transilvania, intră ca elev în școala militară a primului regiment de grănițeri români din Năsăud, unde capătă întâiele baze ale educațiunii sale militare. La 1 Iulie 1834, după terminarea studiilor d'acolo, fu încorporat în regimentul de grănițeri Nr. 1. ca soldat. La 16 Ianuarie 1835 fu avansat la gradul de fruntaș (gefreiter), la 1 Maiu a aceluiaș an se făcu caporal și la 16 Iulie sergent. În acest grad servi el 5 ani, 7 luni și 15 zile, adică până la 1 Martie 1841, în care zi el, după un serviciu de aproape 7 ani ca grad inferior, fu numit sublocotenent clasa II-a. La 16 August 1848, adică după alți 7 ani și 5 $\frac{1}{2}$ luni, urmă avansarea lui la gradul de sublocotenent clasa I-a și la 20 Octombrie 1848 la cel de locotenent. Ca atare, făcu campaniile din 1848 și 1849 în Ungaria, luptând în 1848 în Transilvania: la 5 Noembrie în bătălia dela Tâgul-Murășului și la atacul satului Lorința, în 5 Decembrie în lupta dela Ormeniș și la 22 Decembrie în lupta dela Highic. În campania din 1849 luă parte la 23 Iulie la lupta dela Simeria, la 31 Iulie la lupta de avangardă dela Cason și a doua zi la lupta dela Bicsat. Pentru bravura dovedită în ultimele lupte, fu decorat, prin decretul Nr. 2144 din 31 Ianuarie 1850, cu crucea „Meritul militar” înființată la 22 Octombrie 1849, și prin decretul împăratului rusesc din 29 Octombrie, cu ordinul de cavaler „S-ta Ana” clasa III-a cu fundă.

Autograful colonelului David baron Urs de Margina.

Înainte de aceasta, și anume la 30 August 1849, David Urs fu înaintat la gradul de căpitan cl. II-a. Atunci era el în vârstă de 35 de ani, avea deja 15 ani de serviciu, făcuse 2 campanii și luase parte activă în 7 lupte. La 19 Noembrie 1850 fu mutat la regimentul de linie Nr. 34. Prin

aceasta se despărți el de primul regiment de grănițeri români transilvăneni Nr. 16, regiment, care prin înalta deciziune dela 22 Ianuarie 1851 desființându-se, fu transformat în regimentul de linie Nr. 46 și distins în acelaș timp de către Maiestatea Sa monarhul, care îi adresa prin publicitate înalta mulțumire împărătească pentru serviciul devotat adus monarhiei și tronului în timp de pace și de rebel. La 24 Ianuarie 1851 Urs se făcu căpitan cl. I-a și la 5 Maiu (în vârstă de 43 de ani și după 25 ani de serviciu) obținu gradul de major în regimentul Nr. 52.

În timpul, când se petreceau acestea, majorul Urs se găsea iar în campanie. Regimentul 34, precum și regimentul 52 făceau parte din armata II. de sub comanda generalului de corp de armată (F. Z. M.) contele Gyulay, care era chemată să apere Lombardia contra armatelor lui Napoleon III și Victor Emanuel. Corpul IX de armată, în care comptau aceste două regimente, n'a fost angajat direct în luptele premergătoare bătăliei dela Solferino; la extremitatea flancului stâng al armatei, adesea izolat de dânsa, făcu diferite și grele marșuri, însă fără a se putea încăera cu adversarul superior ca număr. Astfel fură: ciocnirea dela Montebello, 20 Maiu; lupta dela Palestro, 31 Maiu; bătălia dela Magenta, 4 Iunie; apărarea tenace dela Melegnano, 8 Iunie; și, în fine, executarea retragerii dificile până la Mincio, și la toate acestea majorul Urs nu-și putu arăta aptitudinile sale războinice. Însă evenimentele păreau a intra într-o nouă fază, cu tendința a lua o direcțiune mai fericită. Deși din zi în zi scădea speranța, ca Prusia să intre în acelaș timp în lupta plănuită contra Francezilor la Rin totuș Austria câștigă mâna cu atât mai liberă pe teatrul de rebel italian. Alte două corpuri de armată fură trimise în Lombardia, după a căror sosire, toată oștirea fu împărțită în două armate. În prima din aceste armate, comandată de generalul de corp de armată (F. Z. M.) contele Wimpffen, și compusă din corpurile de armată II, X, XI și din divizia de cavalerie Zedwitz, se mai incorpora și corpul IX de armată.¹⁾ Comanda superioară o lua Maiestatea Sa, tinerelul împărat al Austriei de pe atunci, având ca șef de stat major pe generalul de corp de armată cavalerul de Hess; acelaș Hess, pe care generalul de armată (F. M.) contele Radetzky în 1848 îl ceru ca șef de stat major în Italia și cu care bătrânul generalisim își conduse armata din Verona peste Mincio din victorie în victorie, până când reintră în Milano; acelaș Hess, care în zilele lui Martie din anul următor 1849, iarăș alătura cu Radetzky, contribuî la câștigarea victoriilor dela Mortara și Novara.

Armata privea c'o speranță îmbucurătoare și deplină încredere la acest conducător al ei și se gândea la începutul unei epoce nouă, egală cu aceea din 1848, care urmase după sângeroasa victorie dela S-ta Lucia.

Este adevărat, că atunci nu se cauzaseră pierderi așa de simțitoare ca acuma; este cert, că pe-atunci adversarul nu dispunea de mijloace de luptă așa de nemărginite, ca cele de astăzi ale aliaților. E drept, că pe-atunci nu avea un armament așa de superior, cum fură acuma tunurile ghintuite La Hitte, cari cu bătăia lor extraordinară, cu preciziunea și cu percușimea lor făcură un mare efect fizic, și încă un mai mare efect moral, aproape așa de mare, ca și superioritatea culatelor (armele ce se încarcă pe la fund), ce surprinseseră în mod atât de senzibil lumea 7 ani mai târziu.

Totuș deciziunea comandamentului suprem, ca dela Mincio armata să ia ofensiva, fu saluată cu entuziasm și în speranța, ca inimicul, ce trecuse deja Chiesa, să fie atacat și aruncat peste acest râu și mai târziu și peste Ticino.

Trecerea peste Mincio, proiectată pentru ziua de 24 Iunie, se hotărî pentru ziua din ajun, 23 Iunie, din cauză că la cartierul general se primise știrea, că principele Napoleon, c'un corp de 60,000 de oameni, ar opera un atac dinspre sud peste fluviul Pou, contra flancului stâng

al armatei austriece, mai descoperindu-se în acelaș timp, prin recunoașterea îndrăsneată făcută de maiorul Appel cu 2 escadroane și 2 tunuri călărețe, că Piemontezii ar sta concentrați în spațiul Desenzano-Lonato, Francezii la sud de Essanta până la Carpendolo și că d'aci mai spre sud n'ar mai fi trupe inimice mai număroase.

(Va urma)

Cronica femenină.

Pentru femeia menajeră.

De Tullia Bogdan.

Astăzi ca niciodată, cruțarea și economiile se impun pe toate terenurile și din toate punctele de vedere. Trăim zile grele de crize economice necunoscute până aci, cari ne aduc urcările rapide ale prețurilor tuturor alimentelor, întâmpinând astfel, pe zi ce merge dificultăți tot mai mari. Până când aceasta? Cine ar putea ști ce ne prezervă viitorul și cari vor fi noile val-vârtejuri din cari trebuie să ieșim cu biruință? Cine poate ști! Cu Dumnezeu înainte și-o repetăm: El să ne ajute!

A fi practic, ceea ce în apropiatul trecut abea, era — durere — o teorie foarte puțin cunoscută și apreciată la noi și chiar adânc desconsiderată în unele momente, astăzi, se impune ca o necesitate și importantă chestie de existență. Și să fim sinceri odată: nu ne-a găsit îndeajuns pregătiți. Ne mângâiem însă din exemplul și școala altor națiuni în rânduri mai înaintate decât noi, cari pe terenul practic al economiilor casnice, menajere, au întâmpinat aceleași greutateți. Cu multă bunăvoință însă și nu fără oarecare pricepere, ceea ce pare o dificultate de neînvinș, trebuie căutat s'o delaturăm cu ușurință, luând drept lozincă vorba românească prea adevărată: „Nevoia te învață la toate”.

În toamnă și iarnă, societăți feminine din Budapesta au ținut serii de conferențe gratuite, dând femeiei instrucții despre prepararea bucatelor simple, dându-le totodată rețete de mâncări ieftine, economice. Zi de zi găseam în ziarele străine rețete de prăjituri cu făină de porumb (cucuruz) în locul celei de grâu și în Viena, în dosul biletului de tramvay am găsit rețetă de — mămăligă! Noi Românii, nu fără oarecare mândrie lingușitoare vedem cum mămăliguța noastră, delicioasa noastră mâncare națională, disprețuită eri alaltăeri de neamuri atotputernice, astăzi este cunoscută, apreciată și gustată cu plăcere în toate — cele patru vânturi. Noi nu putem avea dificultate la întrebuintarea făinei de porumb, cel mult când e vorba să înlocuim cu ea cea de grâu. Cea dintâi și mare dificultate a fost la coacerea pânei. După oarecari chibzueli însă și încercări am ajuns să obținem pâne bună destul de ușoară chiar cu 50% făină de porumb.

Astăzi, când de un cozonac nu îndrăsnim să visăm măcar, tot așa de pâne preparată din făină de grâu curată, albă, și cernută, ne-am obișnuit să mâncăm mămăliga noastră și cu mai mult drag, și'n loc s'o aducem la masă odată de două ori la săptămână ca în trecut, suntem necesați s'o preparăm în fiecare zi. Este important de a o și varia și de-a ne obișnui că este tot atât de gustoasă cu lapte bătut (prins) sau covăsât ca și cu cel dulce, iaurt sau smântână. Iar în felul cum se prepară în Ardeal și-i zice mămăligă mestecată nu pripită (ca și în ținuturile ungurene) poate înlocui pânea la orice bucate. În deosebi cu legume, supe și tocane, este delicioasă.

Tot așa este mălaiul, aceasta pâne din timp de pace și război a poporului nostru sărac. Este de sigur chestie de obișnuită (și nevoie!) să înlocuim cozonacul și pânea albă cu mălai și mămăligă, toate dificultățile, nu se înving ele oare prin voință? Mălaiul preparat cu unt, ou și zahăr ne dă o prăjitură bună tot așa ca și tortele și biscuitele preparate cu făină de porumb ale căror rețete s'au dat pe biletele tramvayelor din Viena ca și în ziarele din capitală.

O întrebare mult mai actuală și totodată mai grea este negreșit urcarea enormă a prețurilor cărnii și aici este îndoit de importantă chestia de-a putea și-a ști economisi și-a se lipsi sau a reduce acest aliment principal. Prețul unui kgr. de carne a atins suma de 4 cor., pentru paseri se cer sume imposibile, și aceasta urmează rapid înainte, la fel orașul cu satul. Chiar cei obișnuiți cu belșug de carne trebui să se lipsească de ea.

Cum s'o înlocuim, cu ce să ne nutrim, cum să preparăm bucate fără, sau cu prea puțină carne? Iată întrebări foarte actuale și de-o mare importanță.

Acum însă, este mai ușor de cum s'ar crede rezolvirea alimentației. Dacă avem norocul, să avem la dispoziție o grădină în proporție cât de mică, fie la oraș chiar, putem avea necesarul în produsele legumelor variate, cari cultivate la timp și cu pricepere, ne'dau bucatele cele mai nutritive și igienice. Cu puțină destoinicie și cu mai puține parale, din variația bogată a legumelor, în combinație chibzuită cu ouă și lapte, putem înlocui perfect de bine elementele nutritive din carne.

Este un lux astăzi, o risipă care nu și-o poate permite om de rândul nostru de-a consuma carne în fiecare zi. În cele din urmă s'a adus o ordinațiune, în care se opreste vânzarea cărnii două zile din săptămână; nu peste multă vreme, o alta ordinațiune ne va spune că n'o putem avea decât de două ori la săptămână. Vrând, nevrând suntem nevoiți s'o reducem din preparațiile noastre culinare și s'o înlocuim cu ouă, făinoase (gris, urez) coapte și variate preparațiilor de cartofi, cari servite cu legume și salate, ne vor face să uităm carnea.

Este deci foarte important să știm întrebuinta și cel mai mic petec de pământ ce-l avem la dispoziție și să știm că o plantă-buruiană ca și urzica, lobodele, trifoiul ș. a. în lipsa altor legumi ne dau preparații foarte bune, despre cari astăzi nu mai putem vorbi cu dispreț.

Războiul.

Telegrame oficiale.

Biroul telegrafic ungar ne trimite spre publicare următoarele telegrame oficiale:

Budapesta, 21 Maiu. — Se comunică dela cartierul general: — Pe frontul Galiciei centrale luptele sunt în curgere. Am respins peste râu detașamentele rusești, cari în sectorul Sanului, spre sud dela Sieniawa, își mai menținuseră pozițiile pe malul vestic al râului. Spre ost dela Jaroslau trupele aliate au respins în mod sângeros câteva atacuri ale unor considerabile forțe rusești. Numărul prizonierilor e în creștere. În luptele nocturne date spre ost dela Drohobitz, trupele noastre au luat cu asalt o poziție inamică. În Galicia orientală am oprit pe frontul Prutului contra-ofensiva rusă dată peste Dniștru. Tentativele inamice de rupere a frontului nostru la Colomea au eșuat. Am respins cu foarte mari pierderi pentru inamic toate atacurile date împotriva capului de pod de aci. În luptele date în regiunea Kielze, cari pe alocurea sunt încă în curgere, am capturat până acum 4000 de Ruși. Dela 16 Maiu numărul prizonierilor a crescut cu 20 mii oameni, așa, că dela 2 Maiu numărul prizonierilor se cifrează la 194 mii oameni.

Berlin, 21 Maiu. — Se comunică dela marele cartier general:

Pe teatrul occidental: Spre nord dela Ypern Negrii au atacat noaptea pozițiile noastre spre ost dela canal. Lupta e încă în curgere. Un atac englez inițiat noaptea târziu spre nord dela Neuve-Chapelle în regiunea Le Quinckel rue s'a prăbușit în urma focului nostru. Spre nord dela Arras am împușcat un aeroplan inamic lângă Fresnay. Un atac francez inițiat ieri după amiază în pādura dela Ailly a eșuat cu considerabile pierderi pentru inamic. Am capturat câțiva prizonieri.

Pe teatrul oriental: În regiunea Sawle s'au dat numai ciocniri neînsemnațe. Atacurile noastre date spre ost dela Podubitz au progresat până la Betygola. În aceste lupte am capturat 1500 prizonieri. Spre ost dela Mifosajie și Zemigola am respins pe Ruși peste râu. Încolo, spre sud lupta e încă în curgere. Rămășițele forțelor rusești înfrânate spre sud dela Niemen continuă a se retrage în direcția Kowno.

Pe teatrul sudoriental: Situația la trupele germane e neschimbată. Spre ost dela Jaroslau am capturat prizonieri, cari în loc de puști erau înarmați cu clomege de lemn de stejar. Începând dela 1 Maiu armata de sub comanda general-oberstului Mackensen și celelalte trupe germane aparținătoare armatei austro-ungare au capturat 140 mii prizonieri, 72 tunuri și 253 mitraliere. Aceste cifre sunt indicate în datele generale date deja publicității.

Canonadă în sinul finlandez.

Stockholm. — „Berlingske Tidende” scrie: Călătorii sosiți spun că în sinul finlandez au auzit o canonadă puternică. Mai târziu un vas de războiu rusesc a sosit la Helsingfors, fiind grav avariat.

¹⁾ Armata II (General de corp de armată contele Gyulay) era formată din corp. de armată I, III, V, VII, VIII și divizia de cavalerie Mennsdorf.

Lupta pentru Stryj.

Skole. — După marea retragere, Rușii s'au oprit pe înălțimile din fața orașului Stryj și au rezistat în pozițiile construite prealabil, înaintării trupelor noastre. Lupta se dă acum pentru orașul Stryj, pe care Rușii îl apără desperat. Luptele violente ce se dau de câteva zile pe linia Drohobic—Stryj—Dolina, încă nu s'au terminat și vehemența luptelor se potentează tot mai mult. Rușii au încercat prin multiple contraatacuri să ocupe pozițiile noastre, dar n'au reușit.

Reconstruirea guvernului englez.

Rotterdam. — Din Londra se anunță: Majoritatea liberalilor e încă tot nemulțumită că guvernul se întregeste cu reprezentanții partidelor în minoritate. Ieri s'au întrunit vre-o 100 deputați liberali, ca să protesteze împotriva recunoașterii cabinetului, dar intervenind Asquith ei au renunțat la protestarea lor. Presa liberală însă nici acum nu s'a liniștit. Organele conducătoare se tem că prin cabinetul de colaborare va dispărea antagonismul de partid în dauna principiului partidelor.

Partidul muncitorilor a primit portofoliul, ce i s'a propus. Ei vor fi reprezentați în cabinet prin Heuderson.

„Daily News” îl acuză pentru fabricarea de muniție insuficientă pe Kitchener și propune ca Kitchener să fie trimis ca vicerege în India sau ca generalisim pe câmpul de război. Unioniștii speră că colaborarea lui Kitchener cu Bonar Law în ministerul de externe va aduce rezultate bune.

După știrile sosite până acum Churchill rămâne în cabinet pimind portofoliul ministerului coloniilor. Harcourt va fi numit vice-rege al Indiilor. Balfour va fi ministru de marină.

Mobilizare parțială în Spania.

Madrid. — Ministerul de război a chemat la deprinderi de arme pe ofițerii activi concediați și rezerviști dela marină. Vasele de război spaniole Carlos Vatra și Espana stau gata de plecare. Se vestește că în zilele aceste se va ordona mobilizarea parțială a armatei. În data ce Anglia va intra în Portugalia, Spania își va apăra interesele față de forțele engleze. Spaniolii aspiră la Gibraltar și zările spaniole se ocupă foarte mult cu această chestie.

Crucișetorul „Breslau” în fața portului Sulina.

Sulina. — Echipajul vaporului bulgar „Tarul Ferdinand”, confirmă știrea că vasul de război, zărit în apropiere de portul nostru, a fost oprit și perchiționat de echipajul crucișetorului „Breslau”.

Cu această ocazie, comandantul crucișetorului turc, a cerut relații căpitanului vasului bulgar „Varna”, dacă vaporul englez „Starlicht” a părăsit portul nostru pentru a se duce la Odesa. Supozițiile comandantului crucișetorului „Breslau” erau întemeiate, întrucât vasul englez a profitat de faptul că era noapte, pentru a se face nevăzut.

Svon despre o luptă navală în fața Sulinei.

Sulina. — Intr'una din zilele trecute au fost auzite puternice bubuituri venind dinspre mare deși nu se știe nimic pozitiv cu privire la proveniența bubuiturilor. Se crede însă că ar fi vorba de o luptă dată între flotele rusă și otomană. Se poate de asemenea ca vre-un vas de război turc să fi bombardat coastele rusești.

Constanța. — În oraș a circulat svonul că în fața Sulinei, s'a dat o luptă navală, între flotele rusă și turcă. Asupra acestei lupte navale, fiind informat și căpitanul vasului „Anton”, am căutat să controlez dacă se confirmă. Din sursă autorizată ni se comunică din Sulina, că o violență canoadă se aude la o mică depărtare de port.

La „Librăria Concordia”

Arad, str. Deák Ferenc nr. 20
se află de vânzare cărți de rugăciuni, bisericești, literare, populare etc. etc

<i>Al. Cazaban. Ce nu se poate spune . . .</i>	5.—
<i>Gonstanța Hodoș. Martirii</i>	2.—
<i>Cles Payot. Educația Voinței</i>	2'10
<i>uuy de Maupassant. Inima noastră. Ro-</i>	
<i>Nuvene și schițe</i>	1'50
<i>1000 doine, strigături și chiuituri ce să</i>	
<i>obicinuesc la jocurile și petrecerile no-</i>	
<i>astre populare</i>	80.—
<i>N. Bălcescu. »Istoria Românilor sub Mihai</i>	
<i>Vodă viteazul«</i>	2.—
<i>Stendhal (Henry Beyle) »Despre amor«.</i>	
<i>Traducere de G. A. Demetrescu. (Bibl.</i>	
<i>pentru toți nr. 902—906</i>	1'50
<i>Mihail Eminescu. »Viața și opera sa«, de</i>	
<i>vățător. Prețul</i>	—'50
<i>Culegere de cântări bisericești legată . .</i>	—'30
<i>Mărgăritarul sufletului. Carte de rugă-</i>	
<i>ciuni și cântări, întocmită pentru tre-</i>	
<i>N. Zaharie. Ediție de lux</i>	4.—
<i>bunțile vieții. Legată simplu Cor. 1—</i>	
<i>în piele 3'20 Cor. în catifea</i>	5'60
<i>Micul mărgăritariu sufletesc. Cărticică de</i>	
<i>rugăciuni și cântări. Legat</i>	—'45
<i>Icoana sufletului Carte de rugăciuni și</i>	
<i>cântări bisericești. Legată 1— Cor., le-</i>	
<i>gată în catifea</i>	5'60
<i>Mântuirea sufletului. Carte de rugăciuni</i>	
<i>legată</i>	—'80
<i>G. Rotică. Poezii</i>	2.—
<i>E. Revent. »Cântecul neamului«. Poezii</i>	
<i>N. Zaharia »Sentimente, pasiuni«. Patri-</i>	
<i>tismul. Bunătatea. Răutatea. Malitiozita-</i>	

Când a desfăcut Italia înțelegerea cu tripla-alianță.

Pretențiunile Italiei.

„Norddeutsche Allgemeine Zeitung”, oficiul ministerului de externe al Germaniei în numărul său mai recent sub titlul „Denunțarea triplei-alianțe” comentează criza italiană. Articolul spune că convențiunea dintre state stabilește *casus foederis* pentru aliați atunci, când unul dintre aliați este atacat de către două sau trei mari puteri. Fără de a fi provocată din partea contractanților, la păsirea noastră silită împotriva Serbiei Rusia a mobilizat. Acest fapt a provocat războiul mondial, dar Italia nici acum nu a crezut urmarea de *casus foederis*, obiecționând, că n'am avizat-o prealabil despre ultimatul împotriva Serbiei, în consecință am violat art. 7. al convențiunii care obligă monarhia și Italia, că în cazul unei eventuale violări a statului quo în Balcani, puterile contractante se avizează reciproc în mod prealabil și prealabil stabilesc împreună compensațiunile comune. La aceasta monarhia a declarat încă înainte de izbucnirea războiului, că nu intenționează să-și lărgească teritoriile, cu toate acestea puterile centrale au fost satisfăcute cu declarația Italiei de a păstra o binevoitoare neutralitate, ba au voit să-i facă chiar compensațiuni.

In răstimp Italia s'a înarmat și nemulțămându-se cu Trientul, a pretins mai mult.

La sfârșitul lui Martie monarhia a oferit partea italiană a Tirolului de sud, dar la 1 Aprilie Italia pretins următoarele:

Monarhia să renunțe definitiv la Trient conform frontierei stabilite în anul 1811, adică socotind la Trient și vechea provincie germană Bozen.

Să se facă o rectificare de frontieră către Italia în Isonzo, socotind Gorța (Görz), Gradisca și Monfalcone.

Orașul Triest cu teritoriul ce se întinde

adânc în dosul lui, cu Capo d'Istria și Pizano să constituie un stat autonom.

Monarhia să renunțe la grupul insular Curzolari împreună cu Lissa, Lessina, Cuzola, Lagosta, Bracca și Meleda.

Toate cesiunile teritoriale sunt imediat scadente.

Cetățenii teritoriilor cedate cași sunt înrolați în armată și la marină imediat să fie demobilizați.

Apoi Italia pretinde suveranitate deplină asupra Valonei și Sassenorei, precum și asupra teritoriilor de țară aparținătoare lor; totodată Austro-Ungaria să declare, că se desinteresează total de Albania. În schimb, Italia oferă 200 milioane franci despăgubire de cheltuieli și se obligă să păstreze neutralitatea în întreg decursul războiului.

Cu toată gravitatea pretențiunilor monarhia a continuat tratativele cu Italia. Dar în 4 Mai Italia în mod neașteptat a denunțat convențiunea și și-a revocat oferta.

În 10 Mai s'a făcut ultima încercare de a reține Italia prin cunoscuta noastră ofertă, care a fost cetită în ședința Reichstagului german. Această ofertă ar fi adus Italiei o mărire a forțelor ei fără vărsare de sânge.

RĂSPUNSUL MONARHIEI LA DENUNȚAREA CONVENȚIUNII TRIPLEI-ALIANȚE.

Viena. — La comunicarea Italiei că denunță convențiunea cu tripla-alianță, ministrul de externe baronul Burián a răspuns din partea monarhiei printr'o notă care a predat-o ieri după amiază prințului Avarna, ambasadorul Italiei în Viena. Nota cuprinde următoarele:

Guvernul ces. și reg. cu o penibilă surprindere a luat cunoștință despre desfacerea alianței, care decenii de-arândul a asigurat pacea pe seama ambelor state, iar Italiei i-a făcut servicii notorice. Surpriza e motivată, deoarece în repetite rânduri guvernul italian și-a exprimat dorința de a se menține alianța.

E de prisos a se da o largă explicație ultimului Serbiei. Acest ultimat nu atingea deloc interesele Italiei. Reamintim declarațiile fostului ministru de externe italian San Giuliano și telegrama regelui Italiei adresată M. Sale Francisc Iosif în luna lui August a anului 1914. Guvernele din Viena și Berlin au regretat hotărârea Italiei de a rămâne în neutralitate, care hotărâre cu anevole putea să concordeze cu spiritul convențiunii de alianță, dar totuș cu loialitate am acceptat punctul de vedere al guvernului italian.

Când guvernul italian și-a reînnoit dorința relativ la menținerea alianței, ca despăgubire ei și-a formulat anume pretențiuni către monarhie. Din considerațiuni militare, politice și de naționalitate pretențiunile guvernului italian au fost inacceptabile.

Guvernul ces. și reg. nu poate lua cunoștință despre declarația guvernului italian care dorește să considere anulată convențiunea de alianță cu monarhia, deoarece această declarație e în contradicție cu obligamentul solemn pe care Italia l'a luat prin noua alianță încheiată în 5 Decembrie 1912, pe un termen până la 8 Iulie 1920, care prevede denunțarea alianței numai cu un an înaintea scadenței acestui termen.

Dacă guvernul italian în mod voit vrea să se subtragă acestui obligament, guvernul ces. și reg. declină din partea sa răspunderea care va rezulta în urma acestei proceduri.

FLOTA ITALIANĂ STĂ GATA.

Genf. — Unele vase ale flotei italiene au fost trimise din porturile Spezzia, Galtă, Maddena în porturile siciliene Augusto și Taranto, iar o parte din flotă a primit ordin să meargă în Marea Egeică.

POVESTEA IMPĂCĂRII CU SERBIA.

Roma. — Cotidianele încearcă să influențeze publicul prin publicarea celor mai aventuroase știri. Azi dimineață zărele au dat știrea că e încă speranță pentru menținerea păcii, deoarece așa se știe, că monarhia ar fi aplicată să încheie pace separată cu Serbia.

INFORMAȚIUNI.

Arad, 22 Maiu 1915.

— *Luni fiind sărbătoare — a doua zi de Rusalii, — numărul viitor al ziarului nostru va apărea Marți seara.*

Redacțional. Plecând d. *Vasilie Goldiș* la băile din Pöstyén, rugăm ca scrisorile destinate redacției ori administrației ziarului nostru să se trimită numai la adresa redacției ori a administrației.

Pentru numărul de Rusalii pe seama răniților români am primit 1 cor. dela d. Ioan Mării din Vălcani.

Mulțumiri.

Alegerea de deputat dietal la Caransebeș. Pe ieri, Vineri, după amiază este convocat comitetul central comitatens al comitatului Caraș-Severin pentru a stabili ziua alegerii de deputat dietal la Caransebeș. O adunare ținută la Caransebeș sub prezidiul dlui **O. Bordan**, a oferit candidatura în numele partidului guvernamental al muncii, fostului magistru poștal din Orșova **Br. Emil Baumgarten**. Se susține, că contele Tisza a aplacidat această candidatură.

Repetăm de nou — scrie „Drapelul” — cuvintele noastre din trecut către membrii partidului național român din acest cerc, că până la sosirea avizului din partea conducerii de partid să se rețină dela orice mișcare electorală. Să nu iee nici un angajament și să se ferească de orice agitație, care între împrejurările de astăzi ar putea fi fatală.

Atentat împotriva cablului Canada-Australia. „Times” scrie că în apropiere de Banfield Creek, spre apus dela Vancouver, câțiva indivizi, sosind cu o barcă la țarm au încercat să taie cablul ce leagă Canada cu Australia. Posturile de pază au descoperit imediat intenținea indivizilor, cărora le-a reușit să se refugieze la vreme, așa că n’au putut fi prinși.

Convocarea saborului croat. Din Zagreb se anunță că după cum sunt informate cercurile competente, saborul croat va fi convocat în a doua jumătate a lui Iunie. Saborul va vota convenția financiară cu Ungaria, iar cu alte chestiuni nu se va ocupa.

Pentru postele de câmp nu se mai primesc mustre de marfă. Direcțiunea poștelor ungare face cunoscut că începând cu ziua de ieri, Vineri, prin postele de câmp nu se mai pot trimite mustre de marfă.

Dăruire. D. Marioara Ionescu din Ciuciu a trimis la adm. noastră suma de 10 cor. pe seama soldaților români răniți.

Mulțumirile noastre!

Amânarea alegerilor comunale și județene în România. „Monitorul Oficial” român publică decretul prin care se amână până la noi dispozițiuni, toate alegerile comunale ce urmau să se efectueze luna aceasta, precum și prelungirea mandatelor actualelor comisiuni interimare și consilii comunale, ale căror mandate expiră.

Tot prin același decret se amână, până la noi dispozițiuni, alegerea consiliilor județene, afară de acelea ale județelor Iași și Ialomița, cari sunt deja vacante.

Mișcarea ucraniană. În cursul lui Aprilie s’a ținut — în unul din marile orașe ale Ucrâniei rusești o conferință la care au luat parte cei mai de seamă reprezentanți ai diferitelor partide ucraniene. Printre alții au participat reprezentanții ucranieni ai partidului muncitoresc rus; reprezentanții confederației socialiste ucraniene (Spylca); delegați ai partidului revoluționar ucranian și alții.

Consfătuirea a avut în vedere orientarea politică, în legătură cu evenimentele războinice și s’a ocupat și de chestiuni de organizare.

S’a căzut de acord că retragerea armatelor rusești din Galiția ar însemna o mare înfrângere militară și morală, pentru țarism, care va crea în Rusia, și mai cu seamă în Ucraina rusească, un teren foarte favorabil pentru o mișcare revoluționară.

În cazul acesta ucrârienii ruși trebuie să fie gata să exploateze cât mai bine situația ce se va crea, ca una care ar fi propice pentru realizarea năzuințelor naționale și înlăptuirea idealurilor, agitate, la izbucnirea războiului, de către partidele liberatorii ucraniene.

S’a mai hotărât, la această conferință, ca să se intre în legături mai strânse cu organizațiunile din străinătate ale „Confederațiunii pentru liberarea Ucrâniei” și să se continue cu lucrările de organizare în Ucraina rusească.

Atât pozițiunea politică a „Confederațiunii” cât și activitatea ei de până acum a găsit, din partea conferinței, cea mai deplină aprobare și confirmare.

În fine, conferința a însărcinat „Confederațiunea” să limpezească atitudinea Austro-Ungariei și a Germaniei față de problema ucraniană.

Concert românesc de binefacere. „Reuniunea femeilor române din Brașov” va aranja Sâmbătă în 5 Iunie n. un concert de binefacere la care și-a promis între alții concursul distinsă pianistă română doamna Aurelia Cionca și profesorul de vioară Kress dela conservatorul din București. Venitul curat este destinat jumătate în favorul Internatului-orfelinat al Reuniunii, iar jumătate în favorul „Crucii roșii”.

Parastas pentru Ion C. Brătianu. La Florica s’a celebrat un parastas pentru odihna sufletului lui Ion Brătianu, cu prilejul a 24 de ani dela moartea ilustrului bărbat de stat.

D. Ion I. C. Brătianu președintele consiliului de miniștri și toți membrii familiei au luat parte la această ceremonie.

Membrii comisiei ruse pentru rectificarea frontierei ruso-române dinspre Prut, au sosit în București pentru a semna protocolul definitiv relativ la această rectificare, care a fost terminată — după cum se știe — încă de câțva timp.

3 Maiu în București. Cetim în ziarele bucu-reștene: Românii ardeleni și membrii societății Carpații din București au sărbătorit Duminecă dimineața în chip cu totul deosebit aniversarea zilei de 3 Mai 1848.

Sărbătorirea acestei aniversări s’a făcut prin oficierea unui serviciu divin care a avut loc la biserica Mihai Vodă și o conferință ocazională ținută de d. profesor **N. Iorga**, la Ateneu. La oficierea serviciului divin au asistat un

foarte numeros public în mare parte ardeleni stabiliți în țară sau veniți de curând din Transilvania. Au fost pomeniți toți eroii neamului românesc, toți voievozii țărilor române precum și toți marii luptători ai neamului nostru din toate timpurile și ținuturile locuite de Români. S’au ținut apoi câteva cuvântări și serbarea a luat sfârșit. După amiază la orele 3 a avut loc la Ateneu conferința dlui Iorga.

Aniversarea zilei de 3 Mai a fost sărbătorită și la Iași și Galați, precum și în alte localități din țară cu același deosebit ceremonial.

Expozițiile de insecte vii. La Paris s’a deschis un Salon al insectelor vii. Expozițiunea ocupă o sală foarte mare, și insectele, strânse din toate părțile lumii, sunt așezate în colivii de sticlă, acoperite cu o rețea foarte subțire de fer pentru circularea aerului.

Remarcabile sunt coleopterele din Africa de nord, scorpionele gigantice cari distrug libelulele și lăcustele. Iată și *Fasmul* din Japonia ca un pal de subțire, exemplu curios de micșorime; *Tylicul* din Ceylon și Indii, care împrumută culoarea dela foile pe cari se așează; *Papiliul* din America de sud, insect extraordinar, care se transformă și ia atitudinile altor insecte, pe care pășările nu-l atacă din cauza mirosului urit ce-l răspândește; *Mantes religiosa*, îngrozitor de perversă, care se hrănește cu larve, și trădătoare până la punctul că-și devorează soțul pe când o desmiardă.

Dar minunea expozițiunii este musca țete a cărei împunsătură dă boala somnului. Este închisă într’un vas cilindric, unde redusă la neputință, așteaptă picăturile de sânge ce i se dau de două ori pe zi, fără de care ar muri de inanție. E prima oară când acest teribil insect este văzut de profani.

Covorul trimis lui Hindenburg de către populația turcească din Konia. Zilele trecute a sosit la Constantinopol un covor brodat în mătase, care s’a trimis feldmareșalului von Hindenburg, din partea populației din Konia (Asia-mică), primul centru de mătăsărie al Turciei. Covorul reprezintă o parte din Marea Baltică, Prusia Orientală, o parte din Prusia Occidentală, districtul Suwalki al Rusiei și Polonia de nord; broderia este executată cu multă artă și finețe. Teritoriile rusești sunt brodate în galben, iar cele germane în roz, orașele și șoselele sunt brodate cu negru. Partea stângă a covorului o ocupă imagina lui Hindenburg deasupra căreia se găsește scris în turcește: „Spre semn de admirație pentru victoriile dela lacurile mazuriene oferit E. S. mareșalului von Hindenburg, din partea locuitorilor din Konia.” În partea cealaltă a covorului se găsesc doi soldați germani cari merg alături foarte veseli. În partea de sus a covorului se găsesc la dreapta drapelul turcesc, iar la stânga drapelul german; între ele sunt înscrise numele și toate titlurile lui Hindenburg, iar mai jos, între două ramuri verzi e scrisă în nemțește traducerea cuvintelor turcești din covor. La fine stă scris în ambele părți anii 1330 și 1915.

Ultima oră.

RUȘII AU TRECUT PESTE NISTRU.

Viena. — Rușii au trecut peste Nistru, spre apus dela Zalescyk în trei coloane și astfel au provocat evacuarea teritoriilor ocupate de noi. Rușii au adus aci trupe din forțele cari voiau să le ducă la Bosfor.

STARE DE RĂZBOIU ÎN ITALIA.

Zürich. — Cosulul Italian face cunoscut că guvernul Italian a proclamat starea de războiu în întreaga Italia.

ASENTAREA CELOR DE 43—50 ANI ȘI A CELOR DE 18 ANI.

Budapesta. — Monitorul oficial publică ordinațiunea privitor la asentarea celor de 18 și de 43—50 ani obligați la serviciul militar ca glotași.

Termenul chemării și începerii serviciului militar al acestor contingente se va stabili mai târziu.

Kenjiro Tokutomi.

Până la moarte...

Roman japonez.

Tradus în românește de: P. Robescu.

(Urmare.)

(20)

Takeo nu voia cu nici un chip să intre în discuție cu fata, și vru iar să plece. Tocmai atunci, cineva strigă pe Toyo și o servitoare apărură în ușă și vorbi ceva cu stăpâna sa. Takeo profită de ocazie, eși pe cealaltă ușă și respirând ușurat porni grăbit spre casa lui Yamaki.

Soarele apusese. Oaspeții se risipiseră și nu se auzea șgomotul din bucătărie.

Yamaki, după ce-și scoase una din haine, porni legănându-se spre camera în care îl aștepta Takeo și Chijiwa. Intră cu tabachera în mână și mai mult căzu pe un scaun. Fruntea lui roșie, brobonată de sudoare, lucea în lumina lămpii.

— Am întârziat, domnilor? Mă simț așa de vesel, când mă văd în mijlocul veseliei!... D-ta, domnule baron, nu bei?... Ce fel de marinari ești atunci? Tatăl d-tale, bea vârtos; cât despre mine, cu toate că am îmbătrânit, totuș nu mă dau în lături, și beau, beau...

Chijiwa se uită lung la Yamaki:

— Ești un mare șmecher, Yamaki-San, și-mi închipui că ai strâns mulți bani...

— He!... așa și așa... și fiindcă veni vorba... vorbele i se încurcară, și după ce-și aprinse pipa și trase de câteva ori, începu să vorbească mai deslușit: Știi... afacerea de care-ți vorbeam... acum este pe piață... M-am informat și am aflat că merge rău, rău... și cred că acum ar fi momentul... să facem un contract în condiții avantajoase. Afacerea promite mult, și va da rezultate minunate, mai ales că acum străinii au voie să locuiască în interiorul țării. Domnul baron n'ar fi dispus să ia parte la afacerea aceasta, cu 20 sau 30 de mii de Yen?... Negreșit, nu în numele său, ci în numele lui Tazaki-kun... S'ar câștiga mult...

Chijiwa, se uita la Takeo, care în aparență era liniștit, pe urmă zise:

— Nu este așa că vorbești de aceia... din strada Awomono? Mi se pare că au mai făcut și altă dată o afacere la fel.

— Da, dar s'au ruinat, pentru că n'au știut cum să procedeze; însă, cu oarecare șiretenie, se poate câștiga colosal.

— Păcat că eu n'am bani... Tu, Takeo-San, de ce nu încerci?

Takeo nu vorbise până atunci, doar sprâncenele încruntate arătau nemulțămirea sa sufletească, și cutele dintre ele se făcură și mai adânci, când dânsul, aruncându-le o căutătură mândră, zise:

— Vă mulțămesc de sfaturile ce-mi dați, dar mie mi se pare că averea nu este potrivită pentru un om ca mine, care mai curând sau mai târziu este destinat să servească peștilor de hrană sau ca țintă tunului inamicului. Aș preferi mai bine, să dăruiesc 30 de mii de yen (dacă i-aș avea) școalei naționale de marinari, decât să-i bag într'o speculație.

Chijiwa care se uita cu băgare de seamă la Takeo pe când vorbea, făcu un semn lui Yamaki, și răspunse:

— Yamaki-San, te rog să fii bun să amâni puțin această afacere și să limpezim cealaltă, care-mi stă pe inimă. Baronul Kawashima este așa de bun să mă ierte, și aș vrea ca d-ta să faci ce te rog. Ai pecetia la d-ta, Yamaki-San?

Și scoate o hârtie, care era o obligație, și o întinse lui Yamaki.

Chijiwa era foarte îngrijorat. Profitând de poziția ce avea, dânsul fusese nu numai spionul lui Yamaki în anii din urmă, dar mai luase și bani publici, cu cari jucase la bursă, pierzând 5000 de yen. Cu stăruințele ce pusese pe lângă Yamaki și cu ceea ce-i mai rămăsese din averea părintească, isbutise să adune 2000 de yen. Li mai rămăsese o datorie de 3000. Singurele sale

rude, familia Kawashima, erau bogate, și în afară de asta văduva guvernorului ținea mult la el, dar Chijiwa știa cât este de avară bătrâna, astfel că nu îndrăznise să-i ceară nici cel puțin un yen cu împrumut... Cum însă avea mare nevoie de bani, a falsificat sigilul lui Takeo, cu care, pus ca gir pe o poliță, a putut să-și procure suma de care avea nevoie. Când a sosit ziua scadenței, Chijiwa a văzut cu neplăcere cum creditorul său, i-a cerut datoria, cu o carte poștală trimeasă la birou, atunci s'a gândit că nu-i rămâne altceva de făcut decât să ceară lui Takeo 3000 de yen, cu cari să plătească polița falsă, plătindu-și datoria și salvând aparențele tot cu banii lui Takeo.

Chijiwa, după întoarcerea vărului său, l'a căutat în mai multe rânduri, dar nu l'a întâlnit. Pe urmă, din cauza serviciului, a fost silit să plece pentru câteva zile, și acum, nici nu-i trecea prin minte că creditorul său s'a adresat direct lui Takeo, ca să-i achite polița.

Chijiwa întinse polița lui Yamaki; acesta sună, ceru cerneală roșie, scoase din buzunar sigilul și după ce ceti polița, puse pecetia girului lângă iscălitură.

Pe urmă, Chijiwa întinse polița lui Takeo, zicând:

— Totul este în regulă. Când crezi că o să poți să-mi dai banii?

— Li am în buzunar.

— În buzunar? Nu glumești?

— Vorbesc foarte serios. Iată... trei mii de yen... Controlează, te rog.

Dădu un plic lui Chijiwa, care îl luă și îl deschise repede; după o clipă însă, fața i se făcu galbenă de necaz, și scrâșni din dinți: ținea în mână polița pe care o credea în lada cămătarului, și care fusese plătită de Takeo.

— Cum...

— Nu vei fi vrând să zici că nu o cunoști. Haide, mărturisește că ai greșit... fi om...

Văzându-se umilit de Takeo, pe care îl socotise întotdeauna un naiv, Chijiwa nu-și mai putu stăpâni năcazul și-și mușca buzele.

Yamaki, nemșicat ca o statuie, cu pipa în gură, se uita când la unul când la altul.

— Chijiwa, zise Takeo, eu nu o să spui nimăru nimic, de această tristă afacere. Suntem veri și nu o să cer legilor pedepsirea ta, pentru falsificarea sigilului meu. Am plătit creditorului cele 3000 de yen, așa că poți să fii liniștit... la birou nu o să se știe nimic.

Chijiwa cu greu se putea ține: s'ar fi repetat la Takeo și l'ar fi zgăriat pe obraz. Cu toată turburarea în care se găsea, își dete sama că orice justificare ar fi fost de prisos. Deodată, schimbând tactica, zise umilit:

— Vere dragă îmi pare foarte rău că te-am adus în stare să-mi zici vorbele pe cari dealtmintrelea le merit, însă am fost silit să...

— Silit? Ai fost silit să-ți procuri bani violând legile și călcându-ți onoarea în picioare?

— Stai nițel... dă-mi voie... S'a întâmplat așa: eram strâns cu ușa, și nu știam cui să mă adresez ca să găsec bani pentru ca să-mi plătesc datoria. Dară tu ai fi fost acasă, negreșit că aș fi apelat la tine... dar tu nu erai; nevoie mă străngea din ce în ce mai mult..., și ca să scap... și bizuindu-mă pe niște bani ce trebuie să-i iau luna viitoare... am... Știi... am făcut o faptă foarte rea... și îmi pusesem în gând să-ți mărturisesc totul, când te voi întâlni...

(Va urma).

Redactor responsabil: Constantin Savu

POSTA ADMINISTRATIEI.

Vechea Asoc. funebr. Timișoara. Abonamentul d-v. este achitat până la finea anului curent. George Păltineanu, Teodo. Abonamentul d-v. este achitat până la 22 Iulie 1915.

Simion Felea, Bányahavas. Am primit 7 cor. în abonament până la 30 Iunie a. c.

Rugăm pe abonamentul de sub Nr. 3891/192 din Budapesta — care n'a iscălit scrisoarea, — să ne comunice adresa completă, căci altcum nu-i putem rezolvi cererea.

ASISTENT SAU MAGISTER FARMACIST aiță numai decât aplicare Salar 200 cor. lunar, dejun și locuință. Ofertele să se adreseze la farmacistul CORNEL DEMETER Orăștie, (Szászváros). (De 2437—7)

Anunț.

IN FARMACIA mea din Gyulafehervár află aplicare momentană un magister sau un coleg fără diplomă. Salar 220—260 cor. Condițiuni favorabile.

VIRGIL VLAD,
farmacist.

La Librăria Concordia Arad, se află de vânzare propise (corecte) pentru examene. Suta bucati costă Cor. 1.20. Pentru porto să se adauge 30 fileri, recomandat 55 fileri.

VINURI
vechi și noi de vândut.

Adresați-vă cu toată încrederea la proprietarul de vii din Șiria (Világos) Petru Benea, căoi Vă trimite numai vinuri bune, curate și pe lângă prețurile cele mai moderate.

Vinuri vechi din anii 1911 — 1912		
Vin alb — — —	—84	—72
Rizling — — —	—86	—74
Roșu de Muniș — —	1.60	1.20
Carbonet — — —	1.40	—

Vinuri vechi și noi din anul 1914.		
Vin alb — — —	—68	—58
Rizling — — —	—70	—60
Șiller — — —	—74	—64

Rachiri.

Rachiu de treve — — — 2.20
Rachiu de treve specialitate — 2.60
Expediez la dorință în sticle și în cantitate mai mică vin.

Vinul se expdiează cu rambursă dela 50 litri în sus sub îngrijirea mea proprie.

Vase dau împrumut pe timp de două luni. Pentru Calitatea vinului garantez.

No 947

Petru Benea
propr. și neg. de vinuri
Világos (Arad m).

Rugăm abonații noștri cari își schimbă domiciliul, să binevoiască pe lângă noua adresă a ne comunica și cea veche, căci astfel înlesnesc în mare parte munca administrației iar expediarea la noua adresă nu suferă întârziere. E consult să se alature banda (fășia) sub care s'a expeditat ziarul.

„IANER” cremă neunsuroasă.

Cel mai nou product higienic pentru curățirea și înfrumusețarea pielii.

Înlătură petele galbene, bubele pricinuite de infierbințel, sgrăbunțe și alte necurătenii de piele. Crema aceasta ziua se poate folosi mai cu succes.

1 teglă 1 cor.

„IANER” pudră. E non plus ultra pudrei. Bună la baturi, saloane și de zilnic folos, care acopere încreșturile și e cu totul nestrucăcioasă în culorile: roza, albă și cremă. 1 cutie 1 coroană.

„IANER” săpun. 1 bucată 60 fleri.

„IANER” pastă pentru dinți. 1 doză 1 cor.

„IANER” apă pentru gură. Bună pentru dinții scorburoși gingii bureteși, contra mirosului greu de gură. 1 sticlă cor. 1.60, jumătate de sticlă 80 fleri.

„IANER” esență pentru păr. Excelentă pentru înlăturarea mătrel și contra căderii părului. 1 sticlă, 1 cor 30 fleri.

„IANER” pomadă pentru creșterea părului. — 1 teglă 2 coroane.

„IANER” vâpseală pentru păr pentru a colora în negru, brunet, ori în blond părul sur și cărunț. Nereșita colorii e eschisă. La comanda să se noteze că părul încă runțit în ce culoare să se vâpsească negru, brunet). U. carton 4 coroane.

„IANER” apă care face părul blond. Pentru a vâpsi în timp scurt, în băi, aurii, părul blond roșu, chiar și brunet ori negru. 1 sticlă 4 coroane.

Discretă și zilnică expediție cu poșta. — Telefon 476. Pentru înconjurarea contrafacțiilor numai „Preparatele lui RUDOLF IANER” ieșite din farmacia sa ca valoare se pot căpăta la

Farmacia „MARIA AJUTĂTOARE” a lui Rudolf Ianer, Temesvár-Gyárvaros Fő-ut 72.

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI.

SITUAȚIUNE SUMARA.

1914.		1915.	
28 Aprilie		18 Aprilie	25 Aprilie
ACTIV			
155 770 316	aur (monete)	157 697 155	
—	stoc	12 610 000	
—	metalic	140 000	
56 642 000	trate și disponibil consid. ca aur	71 144 991	
212 412 316	Argint și diverse monede		
766 638	Efecte scontate		
176 665 138	23 599 200 Impr. pe ef. publice	28 049 500	
46 008 425	41 134 100 Impr. pe ef. publ. în ct. crt.	50 048 100	
11 924 059	22 409 225 18 724 876 din care nu s'au ridicat lei	26 442 042 23 606 058	
—	Imprum. Statului de 15 milioane fără dobândă (1901)		
11 974 444	în cnt crt pe bonuri de tezaur 4% aur (1914)		
16 849 377	Efectele Capitalului social		
4 042 281	Efectele fondului de rezervă		
6 718 770	amort. imobil. mobil. și mașinilor		
1 047 162	Imobile		
1 224 892	Mobilier și mașini de imprimerie		
122 476 262	Cheltuieli de Administrațiune		
128 456 500	Efecte și alte valori în păstrare		
20 096 643	Bonuri de tezaur 4% aur în gaj p. Imprum. Statului		
23 043 102	Efecte în gaj și în păstrare provizorie		
13 913 035	Conturi curente		
797 619 044	Conturi de valori		
	Conturi diverse		
	PASIV		
12 000 000	Capital	12 000 000	
37 110 474	Fond de rezervă	39 594 335	
5 391 318	Fondul amort. imobil. mobil. și mașinilor	5 760 326	
423 945 570	Bilete de bancă în circulațiune	625 138 615	
3 875 794	Dobânzi și beneficii diverse	5 113 222	
8 050 905	Conturi curente și recipise la vedere	57 228 031	
250 932 762	Efecte și alte valori de restituit	493 347 255	
56 812 221	Conturi diverse	67 246 315	
797 619 044	Taxa: Scont 6%, Dobânda 7%	1 305 428 099	1 308 294 709

Frisch Károly

Temesvár-Józsefváros, Hunyadi-ut 64.

Măestru de Impletituri de sârmă și de site.

Execută îngrădiri de poieni, pareuri și cruci mormântale, impletituri pentru site pentru nisip și pietriș, apărătoare de schintel pentru hornuri de locomobile cu aburi, etc.

Magazin de site, sârme fine, contrapulte, pentru economie și pentru casă, — cu prețuri foarte ieftine.

(Fi 2104)

CELE MAI EXCELENTE
CEASURI DE TURN

(Pa 2031)

execută din oțel, fier și aramă precum și repararea precisă a acestora pe lângă garanție.

Papp Kálmán

fabricant de ceasuri pentru turn

Temesvár-Gyárvaros, Fő-ut 34

Prospecte gratis.

La dorință merg pe cheltulala mea la fața locului.

Haine de vară,

pardesiuri, haine pentru bărbați, haine pentru baluri, articli de toaletă, umbrele, perdele de dantele și de pânură se curățesc și vopsesc cu multă grijă și specialitate în

stabilimentul meu industrial de vopsitorie
de pânuri și de curățitorie chimică,

aranjate cu cele mai noi mașini din străinătate. — Despărțământ special pentru curățitul, vopsitul pălăriilor pentru bărbați și femei. — În cazuri de moarte hainele de pânură și de mătăasă, hainele pentru bărbați etc. se vopsesc grabnic în negru. — Hainele de bărbați date spre curățire se și reparază cu specialitate în croitoria mea specială. — Scrisori de recunoștință din toate părțile țării.

Lucza József, vopsitor de pânuri și curățitor chimic Szeged.

TELEFON:
994.

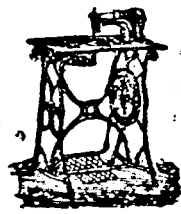
Prăvălie și stabiliment principal:
str. Laudon, nrul 9., colțul
pieței Valeria. (Lu 2106)

TELEFON:
994.

F. HACK

mecanic

Sibiu-Nagyszeben, Dragoner-wache nr. 2.
lângă WILHELM ANDREE.

Execută toffelul de lucrări în bransa aceasta și anume:
mașini de cusut, biciclete, gramofone,
aparate cinematografice, aparate fotogra-
fice, instrumente speciale și brevetate, pre-
cum și introducerea curentului electric și
rețea telefonică.

Serviciu prompt și conștiințios. :: :: :: Prețuri ieftine.

SALON -cremă 1 cor. 30 fil.
-poudră 1 „ 30 „
-săpun 1 „ — „
-manicūr „ 65 fil.

Comandele din provincie se expediază zilnic în mod prompt. ::

Farinacia la „**Sf. Francisc**”
Budapesta, bulevardul Ūllői nrul 56.

(E 2375)

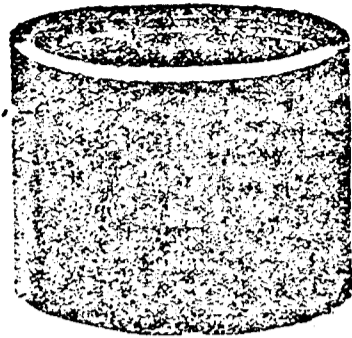
In atențiunea negustorilor!

Acoperirea trebuințelor de ciocoladă și zaharicale pentru prețuri de fabrică. :: ::
In depozit: Kugler, Heller, Túrth și Manner. :: ::

GÁBOR MIKLÓS Arad,
Piața Andrásy, colțul Salacz utca
Telefon 1059. Telefon 1059.

(Ga 2270)

(ZI 2008)

FRĂȚII ZSIBRITA

Intreprindere pentru zidiri și fabrică pentru articli de ciment.

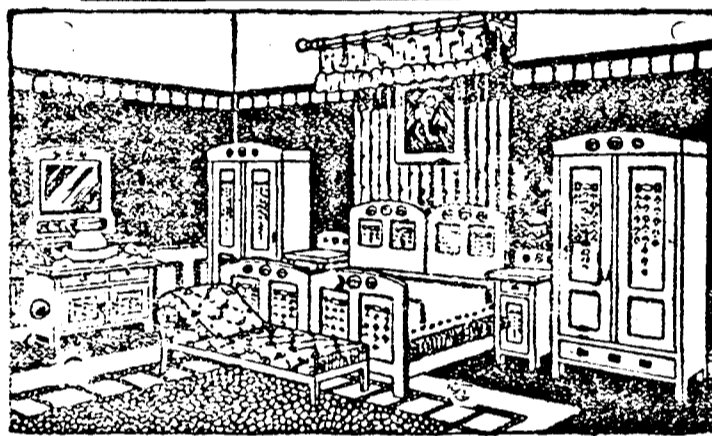
VERSECZ (Vârșeț), Pancsovai-ut nrul 57.

Aducem la cunoștința On. public că ținem permanent în depozit următoarele produse. — Vase de ciment pentru soluțiuni de peatră vânăată pentru vii, în mărime dela 200 până la 600 litri. Filtre de beton și țevi pentru canaluri dela un diametru de 10 până la 100 cm. vâlaie pentru porci și vite etc.— Primim și executăm așezări de asphalt și beton, bazine de beton de fer în toate mărimile, iesle din beton de fier, stâlpi, trepte stabile și atârnaătoare din ciment sau fer lucrat artistic, canalizări, poduri și filtre precum și totfelul de lucrări în bransa de ciment și asphalt.

La cerere în persoană sau scris, stăm cu plăcere la dispoziție cu oferte. ::

STEFAN SLADEK jun. fabrică de mobile

VARȘEȚ, strada Kudritzner numărul 44—46.

Cea mai renumită mare fabrică de mobile din sudul Ungariei (Versecz).

Pregătește mobilele cele mai moderne și luxoase cu prețuri foarte moderate.

Mare depozit de pianе excelente, covoare, perdele, țesături foarte fine și mașini de cusut. — (Sa 113)

NOUĂ prăvălie de obiecte mecanice.

NOUĂ prăvălie de obiecte mecanice.

Cu stimă aduc la cunoștința on. public din localitate și din provincie, că în

Timișoara-Cetate (Temesvár-Belv.) Losonczyi-tér 16, lângă biserica catedrală, am deschis

O excelentă prăvălie de obiecte mecanice

corespunzătoare tuturor cerințelor moderne. — Țin în depozit cele mai bune mașini de cusut, biciclete și fonografe; execut totfelul de lucrări în bransa mea, cu prețuri moderate și pe lângă garanță.

Cu deosebită stimă: **Schuster Gusztáv, mecanic**

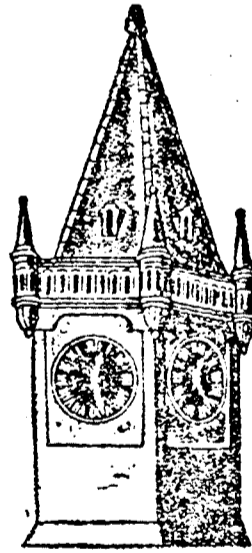
fost conducător al atelierului mecanic a lui STAM. (Su 2211)

CEASURI PENTRU BISERICI.

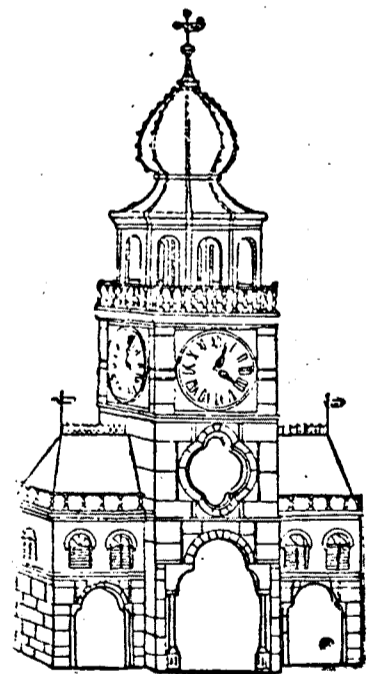
SZÁNTHÓ GYULA

fabrică de ceasuri pentru biserici

NAGYVÁRAD,
Damjanich-utca 30 szám.

Ofere ceasuri pentru biserici cari se trag odată pe săptămână, odată la 8 zile și odată la zi, durabile și precise. Prețuri ieftine. Fabrică cu putere electrică. Garanță pe mai mulți ani. Prețurile la dorință se trimit gratis. Plăci (tablă) pentru ceasuri cari luminează noaptea, executate admirabil. — Prețuri ieftine. (Sa 88)

Liferantul diecezelor gr. or. și gr. cath.

CEL MAI MODERN INSTITUT TIPOGRAFIC ROMÂNESC DIN UNGARIA ȘI TRANSILVANIA

„CONCORDIA”

SOCIETATE PE ACȚIUNI

ARAD,

STR. ZRINYI NRUL 1/a.

Fiind aprovizionat cu cele mai moderne mașini din străinătate și patrie, ca: mașini de cules, mașini de tipar, mașini de tăiat și mașini de vărsat oțel, precum și cu cele mai moderne litere, primește spre executare totfelul de opuri, reviste, foi, placate, registre, tipărituri pentru bănel și societăți, precum și tipărituri advocaționale, învătări de logodnă, cununie și pentru petreceri. Anunțuri funebre se execută cu cea mai mare urgență. Se execută tot felul de lucrări de aceasta bransa dela cele mai simple până la cele mai fine. — Executare promptă. — Prețuri moderate.

NOUĂ prăvălie de instrumente muzicale!

PULTER VENCEL

fabricant de instrumente muzicale

Marosvásárhely, Deák Ferenc-u. 7.
(Lângă Palatul Cultural).

Depozit bogat și foarte bine sortat de VIOLINI noi și vechi și pentru școală, CITERĂ și clarinete, INSTRUMENTE DE SUFLAT, harmonice și părți de instrumente etc. etc. GRAMOFOANE și PLĂCI în asortiment bogat. CORZI (strune) din străinătate cu ton curat pe lângă garanță. — Reparaturile se execută prompt și conștiințios.

(Pu 1847)

RENUMITELE

GHETE TURUL

CONDUC
PRETUTINDENI

„TURUL”

FABRICĂ DE GHETE SOC. PE
ACȚII TIMIȘOARA.Cea mai mare fabrică de ghete
în monarhie.130 sucursale proprii.
Anual se fabrică 90.000 perechi.
1200 muncitori și impiegati.Magazin sucursală:
în ARAD.în Palatul Minorităților
bulev. Andrassy nr. 13.

PRAV DE PELE HÖFER

Acest prav impregnat cu acid boric a cărui efect excelent
e în general cunoscut, se pregătește în trei tărimi.

No I. prav de stropit pentru copii . . . à cor. —80

No II. Pudră, albă crem. sau roză . . . à cor. 1—

No III. Prav de stropi pentru bărbați à cor. 1—

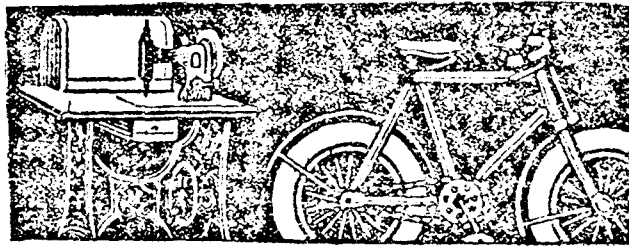
»Babysoap« Höfer (săpun pentru copii).

Numai acele sunt veritabile, cari poartă pe fâșia de pe
cutie și pe capacul cutiei iscălitura »H Ö F E R«.

Săpun Höfer à cor. —70.

de tot neutral și inofensiv, se poate căpăta în toate far-
maciile din țară și străinătate și dela:

Zentral- HÖFER'S APOTHEKE WIEN III.

Versendungsdepot Ungargasse 14.
(E 1968—50)Intreprindere „VATT” mecanică și electrică a lui
LEITNER, Cluj, (Kolozsvar).Birou și magazin: Széchenyi-tér 41. (Palatul Széki).
Stabiliment: Malom-utea 8.

Va 2071

Reparări de automobile și gumă pentru automobile, mare atelier reparator de
mașini de cusut, biciclete, mașini de scris, gramofon; prețuri ieftine, ex-
ecutie solidă. — La comenziile din provincie nu se socotește pachetarea.

Cine se referă la acest ziar primește 10% rabat.

Pictură pe sticlă
și atelier mozaicpentru biserici și alte feluri de clădiri.
Adjustare cu sticlă decorativă în stil ANTIC și
MODERN în cadrul de ARAMĂ și PLUMB, cu
prețuri convenabile execută

RUHR és SPITZ

Budapest, VIII., Liliom-u. 28 sz.

Proiecte și prospecte gratis.
(Ru 1929—60).

O nouă invențiune de clopote!

Clopotul rezontor brevetat

Ho 1632

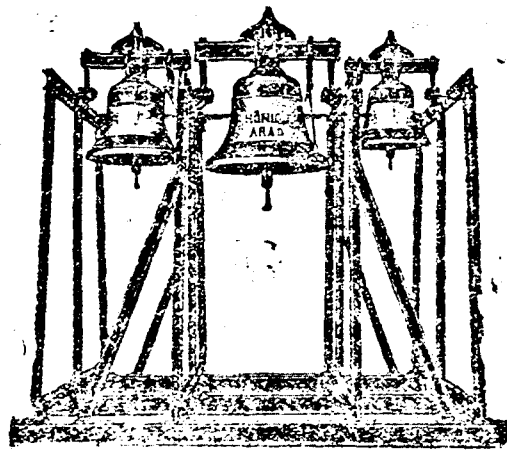
este alcătuit așa că fortifică nu numai
un sunet, ci și alt sunet armonie și ast-
fel asemenea acordului dă un sunet
plin, puternic și sărbătoresc
precum și adânc.Echipamente p. clopote de fer
Staluri " " " "

Prospecte și preliminar de spese gratis.

Friederich Hönig

fabrică de clopote brevetată

Arad, str. Rákoczi nr. 11-28.

ATELIER DE CURELĂRIE, ȘELĂRIE și COFERARIE
ORENDT G. & FEIRI W.ODINIOARA SOCIETATEA CURELARILOR
Strada Cisnădiei 45, SIBIU, Heltauer-gasse 45.Magazin bogat în articole pentru curățat, călărit
vânat, sport și voiaj, poclăzit și procovățuri, port-
monee și bretele solide și alte articole de ga-
lanterie pe lângă prețurile cele mai moderate.
CURELE DE MAȘINI, CURELE DE CU-
SUT ȘI LEGAT SKY (vârzobi), permanent în
depozit. Toate articolele din branșele numite și
reparatura lor se execută prompt și ieftin. Liste
de prețuri la cerere se trimite franco. (O—9Comandele prin poștă se eful-
tuiesc prompt și conștientios.Cea mai bună apă de dinți premiată la mai multe
expoziții Internaționale cu cele mai mari distincții.**500 cor.**plătesc aceluia care după întrebuințarea
apei de dinți BARTILLAS
—o sticlă 80 fil.— mai are durere
de dinți sau miroasă gura. :**Ed. Bartilla-Winkler's Nachf.**: L. PLAN :
Wien, X. Goethegasse 7.Se poate cumpăra în toate apotecile și drogheriile. Să se ceară
pronunțat Apă de dinți Bartilla; pentru denunțările falsificați-
lor plătesc onorar bun. În comunele în cari nu se poate căpăta
această apă trimit franco 7 sticle penfru prețul 5 cor. 80 fil.